

het land van aalst

tijdschrift van de
geschied- en
heemkundige vereniging
het land van aalst

Jaargang XXXI - 1979 - Nummer 2

EEN JAAR GRATIS VERZEKERING voor de leden van V.T.B.—V.A.B., Davidsfonds, Willemfonds, Vermeylenfonds V.O.S., A.N.Z. en B.J.G.G. bij het afsluiten van een tienjarige polis in één van de takken :

- **Brand**
- **Burgerlijke verantwoordelijkheid gezin**
- **Persoonlijke verzekering**
- **Persoonlijke verzekering inzittenden auto**

Vraag inlichtingen aan onze bemiddelaars of rechtstreeks aan

N.V. DE NOORDSTAR

en BOERHAAVE

Groot - Britanniëlaan 121

9000 GENT   Tel. 091/25.75.15

die de zaak aan de bemiddelaar van uw keuze zal overmaken.

POLITIEKE EN SOCIALE ACHTERGRONDEN VAN DE ZAAK COMMERMANN.

Bij de lectuur van de historisch gefundeerde roman van Louis Paul Boon over het negentiendeuws anarchisme te Aalst (1) ging onze aandacht meer bijzonder naar de sociaal-politieke achtergrond die ook een parallellisme aangeeft met de actie van Pastor en Pieter Daens (2) en het opkomend socialisme. Het is opvallend dat bepaalde archiefstukken, onder meer het politieearchief en de Pers, relevant genoeg zijn voor een schrijver om er een sterk dramatisch verhaal uit te distilleren. Zo ziet men dat archivalia niet uitsluitend voor historisch wetenschappelijke exploratie dienstig blijken. Meer nog, dikwijls vormen ze een uitstekende bron van gepassioneerde inspiratie bij een roman-, een toneelschrijver, een schilder, een componist die de feiten uit het verleden in zijn algemeen menselijke bindingen aanvoelt en vertolkt.

In het Aalst van de late 19de eeuw kwamen Daensisten, socialisten, ja zelfs anarchisten, de harmonie van het imperium der «Bewaarders» grondig verstoren. Deze conservatieve gezagdragers konden overigens op een aantal briljante leiders rekenen zoals de grenzeloos zelfgenomen Woeste (3), een behendige en ergens ook populaire de Bethune (4), de nog onervaren politieke pupil van Woeste met name Romain Moyersoën (5), die soms zeer scherp werd aangepakt in de gemeenteraad waar hem ooit eens harteloosheid werd verweten (6), en

- (1) BOON, Louis Paul : De Zwarte Hand of het Anarchisme van de 19de eeuw in het Industriestadje Aalst, Amsterdam, 1976.
- (2) Idem : Pieter Daens of hoe in de 19de eeuw de Arbeiders van Aalst vochten tegen Armoede en Onrecht, Amsterdam, 1971.
- (3) WOESTE, Charles, ° Brussel, 26 feb. 1837 (Biographie Nationale, 27ste deel, Brussel, 1938).
- (4) BARON de BETHUNE, Leo, Marie, Jozef, Sidoine, Cornelius, ° Aalst, 7 juli 1864; in gemeenteraad sedert 6 jan. 1896. In de verkiezingsuitslagen — Gemeente (1904) behaalde hij het grootst aantal stemmen vóór Gheeraerds en De Hert (Reg. Res. 12 jan. 1904 in S.A.A.).
- (5) MOYERSOEN, Romain, Jean-Marie, ° Aalst, 2 sept. 1870.
Over de politieke dynastievorming te Aalst : LIEBAUT, H. : De Gezagsconcentratie in het Arrondissement Aalst tijdens de 19de eeuw (O.V.K.G., Nieuwe Reeks, nr. 4, o.a. p. 36 voetnota).
Stamboom van de familie Moyersoën in «HET LAND VAN AALST», 1978, 2-3 bijvoegsel : MOYERSOEN, L. : De Stamboom van de Familie Moyersoën van Aalst, p. 72 en vlg.
- (6) Z. 17 dec. 1904 in S.A.A. : Res. 1904-07 : Leveau tot M. : Gij die beweert katholiek te zijn hebt geen gevoel noch een hert, gij spot met het lijden van het volk ...

Eeman, bezitter van een kasteel op de Hogevesten, omdat hij zo graag «tussen de werklieden» woonde (7).

Op nationaal vlak bieden de «Bewaarders» het hoofd aan een liberale oppositie, toen met een progressief programma en een groeiend en dikwijls antiklerikaal socialisme, begrijpelijk door de banden tussen Kerk en Conservatieven. Aan het hoofd van het christelijk behoudsgeszinde kamp, de fanaticus Woeste, bitsig polemiserend op de tribune van de Kamers, propagandist van Koning, Kerk en Kongo, ook in zijn talrijke politieke geschriften (8). Aalst genoot de eer hem als Volksvertegenwoordiger te hebben aangewezen.

Via de «Associations des Cercles Catholiques» intrigeert Woeste met alle middelen om de christendemocratische fractie onder leiding van onder meer Verhaegen en Carton de Wiart, de pas af te snijden. Daens kreeg in die richting helemaal geen kans en werd zo goed als gedwongen tot een gescheiden politieke ontwikkeling. Dat alles draaide rond de vraag naar de eigen en evenredige vertegenwoordiging van de arbeiders binnen de éne katholieke partij.

Alle stellingen van Woeste zullen door de geschiedenis als reactionaire balast één voor één over boord worden gegooid. Hij verloor over de gehele lijn als iemand die de tekenen van zijn tijd niet begreep. Na Wereldoorlog I werd hij — zeer tot zijn verdriet — politiek uitgeschakeld.

In Aalst kwam er een Priester Daensplein, geen Woesteplein of laan. Alleen Brussel permitteert zich een Avenue Charles Woeste. De naam Daens leeft nog bij het volk en niet alleen in Aalst en omgeving. Van Woeste heeft men hoogstens weet als zijnde een politiek tegenstander van Daens. In het Aalst van 1900 werd hij meer dan geducht. Wel durfde men de naam Woeste als een scheldwoord of een weinig vleide bijnaam gebruiken (9).

Daens werd gerehabiliteerd, al was het in de vorm van een steeds groeiende belangstelling vanwege sociaal geëngageerden en historische vorsers. Er is haast een wildgroei ontstaan in de vorm van Daensfonds,

(7) Z. 6 aug. 1906 (Reg. Res. S.A.A.).

(8) WOESTE, Ch.: Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique, 3 dln., Brussel, 1927-33-37.

Art. in «Revue belge en étrangère» (verzameling: Œuvres de Combat, Librairies Action Catholique, Anvers, 1921).

Citaat uit de Mémoires (II, p. 354): Mgr. Touchet, évêque d'Orléans ... très applaudi ... quant à moi, le discours que je prononçai donna lieu à une ovation indescriptible ... (bedoeld worden de tussenkomsten op het Congres van Mechelen); enkele appreciaties: «Volkshater Woeste»: KLOKKE ROELAND, 18 juni 1899; «Paus der Kalotten»; «Opperhoofd»; «Handlanger der politieke geestelijken»: DE VOLKSVRIEND, 22 juli 1906.

(9) P.V. 265, 10 juli 1900 (S.A.A.).

Daensactiefonds, Daensarchief. Tentoonstellingen en een jaarlijks huldebetoon belichten steeds beter de rol van Daens en zijn beweging. Anno 1900 zou niemand — of toch — zoiets hebben kunnen voorzien. Het conservatief blok scheen-nog-stevig gestructureerd. In alle geledingen bij voorbeeld van de weldzijnszorg, was de katholieke invloed alles bepalend. Sociale actie betekende echter niet meer dan bijstand, verzekering en bevordering van het spaarwezen. Men had het in dit verband graag over de goede werken (10).

Door fusieering binnen een uitgebreide groep welzijnskassen op karitatieve grondslag kwam er een «Verbond der Pensioenkassen» tot stand (11). Een «Katholieke Werkmanskring», toonde zich ook al bekommerd om de sociale noden van de arbeidersklasse en liet zich onder meer in met de opvoering van Passiespelen (12). De vereniging «De Gedecoreerde Werklieden» konden zelfs rekenen op een jaarlijkse toelage van ... 75 fr. (13). Wellicht waren de gedecoreerden niet zo talrijk (14). Er bestond trouwens zoiets als koninklijke goede werken. Arme arbeidersgezinnen, «des pauvres et honnêtes ouvriers», konden rekenen op een gebaar bij de geboorte van b.v. een zevende zoon, bij gelegenheid van een gouden bruiloft of bij een daad van moed en zelfopoffering (15).

Wie het groot aantal kassen, pensioenkassen en allerlei bijstandkassen samentelt, zou zo gaan denken dat verpaupering, dus ook misdadigheid, krachtig werden aangepakt.

We zetten hier nog een reeks instellingen op een rijtje en meteen vernemen we wie wat onder controle hield (16).

LEO XIII; ONS WELZIJN - voorzitter Moyersoen.

St. MARTINUS; WIE ZAAIT MAAIT; KUNST en WELVAART voor de Ouderlingen - als voorzitter noteren wij R. Moyersoen.

VOOR DEN OUDEN DAG: O.L.VROUW BIJSTAND. Het overkoepelend VERBOND DER PENSIOENKASSEN, waarvan hoger melding - als voorzitter nog eens R. Moyersoen.

(10) VAN ISACKER, K. : Het Daensisme; Antwerpen, 1959, p. 4.

(11) Bijvoegsel Zittingen 1900-03.

(12) VAN NUFFEL, P. : Schepen De Wolf, Aalst, 1931, p. 5 en 7.

(13) Briefw. 290, Aalst, 21 juni 1897 (S.A.A.).

(14) P.V., 19 juni 1900.

(15) Brief St.A. aan Secretaris van de Koning, nr. 149, dd. 25 maart 1897; zie ook Brief nr. 150.

Mathieu Jozef, 27 jaar, stofverver, Gentse Steenweg, redde een kind van de verdrinkingsdood (23 mei 1900).

(16) Aanhangsel Resoluties, 1900-03.

In een brief aan het gemeentebestuur wordt door voormelde voorzitter grif toegegeven dat heel de opzet van het bevorderen van het spaarwezen een mislukking betekende. De stortingen op b.v. lijfrentboekjes waren voor velen een te zware last (17). Er wordt dringend om betoelaging verzocht tot een bedrag van 1.000 fr.

Overigens verkeerden de sociale zekerheidskassen — ook de sector openbare onderstand — in voortdurende geldnood (18). Ondermeer het «Stedelijk Hulpfonds» tegen werkloosheid en de «Antisocialistische Vakvereniging» kennen een gevoelige stijging in de uitgaven tussen 1898 en 1903 (19). Over de socialistische vereniging wordt met geen woord gerept.

Hoe doeltreffend sommige bijstandkassen functioneerden, blijkt uit de slordigheid van de boekhouding ... In sommige gevallen was deze zelfs onbestaande. Dit verzuim betekende ondermeer dat de provinciale subsidie — hulpgeld zo heette het — niet kon geïncasseerd (20). Die slordigheid werd dus verhaald op de rug van de leden. Dat kwestieuze overheidsgeld — 25 fr. — was overigens een lachtertje. Als vergelijking : de prijs — zo staat het letterlijk in een officieel document — voor een volwassen dagwerker bedroeg toen 2 fr. Een volwassen vrouw verdiende 1,25 fr., kinderen tussen 12 en 15 jaar: 0,60 fr. (21). Dit waren «prijzen» geldig voor de Aalsterse arbeidsmarkt zoals zij «officieel» werden opgetekend. Een nachtwaker in gemeentedienst genoot een jaarloon van 541,75 fr. (22). Een politieagent verdiende 1.000 fr. per jaar (23). In relatie tot die al lage lonen betekende hoger vermelde subsidiëring gewoon nihil.

Slordigheid en wanbeheer gingen overigens hand in hand met een nauwelijks verholen vriendjespolitiek. Een net van relaties overspande de hele sociale sector. Zo konden politieke vrienden betrokken worden bij de activiteiten van de «Stedelijke Spaarkas» of enig profijt halen uit de leveringen aan het «Bureel voor Weldadigheid» en de «Stedelijke Godshuizen» (24).

(17) Zie (16) : Brief Verbond der Pensioenkasen, 9 sept. 1903.

(18) Brief. A. ref. 178, 13 april 1897 (S.A.A.).

(19) Rapport GEEROMS, 1 aug. 1904 (Reg. Res., S.A.A.).

(20) Dienden geen rekeningen in : EENDRACHTIGE BROEDERLIEFDE, DE GEWEZEN WEESJONGENS, DE BUREELBEDIENDEN, DE VERENIGDE WERKLIEDEN, EERBIED EN RECHT VOOR ALLEN (Br. A. ref. 155, 25 maart 1897).

(21) Ref. (20). Br. A., 31 aug. 1896 (Ref. V, A, 157); KLOKKER OELAND : dagloon fabrieksarbeider 1,65 fr. (27 mei 1900).

(22) Br. A., ref. 557 : 7 nov. 1896.

(23) Br. A., 17 sept. 1896.

(24) Z., 19 nov. 1904 en 16 dec. 1905.

Het drukwerk bij voorbeeld — zelfs officiële stukken — werd ook al uitbesteed aan een goede christelijke handelszaak (25). De drukkerij van de familie Daens kwam natuurlijk niet in aanmerking ...

Voor wat hoort wat, politieke vrienden pikken al gauw een subsidie mee, een bouwvergunning, een stukje infrastructuur op kosten van de gemeenschap en dit tot profijt van eigen fabriek of magazijn (26).

Maar je kan ook aan de politiek verkeerde kant staan. Dat ontvond, Pieter Daens, spijt zijn gezapig gekeuvel en geschrijf: «Ueden goeden dag wenschende» ... (27). Graag had hij het rembourss gekregen van een deel van de 800 fr., een heel bedrag dat hij destijds, we schrijven 1879, had gestort in de gemeentekas om een toelating te krijgen tot bouwen achter de Werfkapel. Hierdoor kwam het zo geheten «Peerdewater» en een stuk kaaimuur in het gedrang. De gemeente diende één, die wasplaats voor paarden te verleggen en twee, de kaai te herstellen. Daarvoor die borgsom. Maar punt één werd gewoon nooit uitgevoerd. En toch wil vooral Burgemeester Gheeraerds niet weten van zelfs maar een partiële teruggave van de borg. Zijn argumenten zijn zo overtuigend dat hij liefst bij afwezigheid van de belangrijkste opposant en dan in geheime zitting, het verzoek van Daens onontvankelijk verklaart, al hadden bij voorbeeld Liénart, De Cock, Van der Haegen en Van Ghijseghem de visie van Daens wel redelijk genoemd (28).

In zelfde geheime zitting kreeg Frans Moyersoén vlot voldoening inzake rembourss van kadastrale belasting, groot 4,56 fr., omdat het kwestieuze pand niet meer werd benut (29).

Eén en ander lokt herhaaldelijk interpellatie uit vanwege de liberale fractie. Vinnig woordvoerder is Leveau, zelf een «werkmanskind» maar geen «dommerik» naar eigen zeggen (30). Maar de eigenlijke oppositie lag in de handen van De Blicck. Ook Burgemeester Gheeraerds kwam uit het liberale kamp. Maar bij de meerderheid gold hij als een «goeie», dus zeker niet progressief. Anders had hij nooit een kans gekregen in de katholieke partij (31). Zijn replieken zijn meestal weinig afdoende zoals

(25) Z. 31 oct. 1906 : contracten met drukkerij VAN DE PUTTE.

(26) In geheime zitting van 22 juni 1889 komt de tussenkomst ter sprake van Woeste over uitbreiding gasverlichting met voorrang voor de Saskaai. Mulder Gheeraerds vraagt een gunstig waterdebiet op de Dender zonder rekening te houden met de belangen van de landbouw (Br. ref. 417, 1 sept. 1896).

(27) Br. P. Daens aan St.A., 2 dec. 1889 vgl. Z. dd. 17 maart 1890; Br. Id. aan Id. (herinnering), 20 feb. 1890.

(28) Geheime Z. dd. 26 april 1890.

(29) Ref. eigendom C.978 n, Frans Moyersoén, ongehuwd bezat o.a. een groot deel van de Osbroek met buitenverblijf («HET LAND VAN AALST», 1978, 2-3, p. 74 en bijlage Stamboom).

(30) Z. 30 oct. 1906.

(31) Z. 17 dec. 1904.

in een zaak van vervalste kiezerslijsten (32).

Na een zoveelste politiek duel zou Leveau ooit eens te teruggang van de Conservatieven voorspellen : «Gij gevoelt dat uw kraam begint te waggelen». Maar de Burgemeester geeft zich niet gewonnen. «Ja, het waggelt over langs onze kant», zo luidt de repliek (33).

We verwezen ook naar het hoofdstuk leveringen. Weldadigheid creëert stapels leveringsbonnen met de eenvoudige aanduiding: «voor levering van ...», «voor bedrag ...» (34). Informatie ontbreekt. Tot klacht wordt ingediend bij het Parket. Bij leveringen aan de Godshuizen zouden De Wolf en Eeman zijn bevoordeligd (35). Als enige verdediging wijzen Moyersoën en de Bethune er op dat één en ander in gemeenten onder een liberale meerderheid ook niet zo heel perfect draait. De liberalen beloven het «luilekkerland», maar ... Leveau toont zich meer dan geërgerd door dat afleidingsmaneuver. «'T is om pijn in den buik te krijgen», zo zegt hij. Waarop de Bethune : gelukkig dat wij hier eenen geneesheer hebben (36). Bedoeld wordt dr. De Moor, een merkwaardig homeopaat. Na jaren inzet bij de stedelijke geneeskundige diensten werd hij tot ontslag gedwongen, zo gezegd wegens te hoge leeftijd. In feite geldt het hier een politieke wraakoefening, nadat hij op de lijst van de oppositie met liefst 2.562 stemmen werd verkozen (37). Voor gunsten moet men aan de goede kant staan, zoals hoger werd bewezen.

Met de politieke vriendjes had de meerderheid niet altijd evenveel succes. De geest van favoritisme, van schaamteloos profitaat, leidde soms tot regelrechte schandalen die niet helemaal in de doofpot konden gestopt. Zo de zaak van stadsontvanger Van den Bossche (38). Spijt de driemaandelijksse controles had deze een ontstellend hoog bedrag verzameld, geboekt en ... verduisterd. Het ging in huidige muntwaarde uitgedrukt om een miljoenenzaak. Maar wie hield die man zolang de hand boven het hoofd ?

Het ergste moest nog komen. Met het politiecorps zat ook al iets mis. Nochtans diende de burgerij te kunnen vertrouwen op beveiliging van de vele voordelen. Zo verwachtte men niet dat de politie zou optreden tegen de fabrieksbazen die zelfs kinderen genadeloos uitbuiten maar wel tegen die kinderen die ergens wat hadden gegapt. Wet en orde dienen tot behoud van de heersende sociale structuren. Maar de

(32) Z., 6 aug. 1906; vgl. Z. 3 maart 1905 : geknoei met Kiezerslijsten voor Werkrechtensraad jaren later (Z. 7 dec. 1911).

(33) Z. 6 aug. 1906.

(34) Z. 19 nov. 1904 en 16 dec. 1905.

(35) Z. 16 dec. 1905.

(36) Zie (35).

(37) Z. 12 jan. 1904 (Baron de Bethune behaalde de meeste stemmen : 3.506).

(38) Z. 7 en 11 april 1902; Br. 131.157 Prov. O.VI. aan St.A. : goedkeuring afzetting (Aanhangsels Res. 1900-03); HET LAND VAN AELST, 23 aug. 1903.

bewakers van die wet waren dringend zelf aan hervormingen toe. Zo stelt men juist in de jaren rond 1900 een groot verloop vast binnen het stedelijk politiecorps (39). Drankmisbruik ook daar, leidde herhaaldelijk tot incidenten.

Midden dat klimaat van schandalen, misbruiken en toenemende politieke complicaties dienen wij de zaak Commerman te situeren. Jarenlang scheen hij als verantwoordelijke voor een soort «Speciale Brigade» meer dan geschikt om in het verloederde fabriekstadje orde op zaken te stellen.

Wij kunnen overigens Commerman niet voor het voetlicht brengen zonder de opgang te belichten van bijzonder agent Pieter Van Nuffel, later bekend geworden om zijn historisch spuurwerk (40). Als reden voor zijn aanwerving «buiten kader» volstonden zijn «Goed geschrift» en het feit dat hij zo goed kon tippen ... Maar terzelvertijd fungeerde hij als toezichter op het Ministerie van Nijverheid en Arbeid (41). De benoeming was hiermee rekening gehouden, in strijd met het reglement van inwendige orde, toepasselijk op de stedelijke politiediensten (42). Baron de Bethune fungeerde als machtig promotor maar kon toch niet verhinderen dat bij stemming slechts 14 op de 20 zich pro uitspraken. De 6 andere stemmen waren blanco.

Nu, Van Nuffel bleek inderdaad een goede aanwinst voor de meerderheid en voor de politiediensten zelf waar volgens zeggen van Commissaris Vervoort een ontstellend gebrek aan tucht heerste, van sommige nalatigheden maar gezwegen (43). Wie de «Lofrede op Woeste» van Van Nuffel onder ogen neemt, wordt geconfronteerd met het meest slijmerig gevlei dat ooit uit een Aalsterse pen is gevloeid. Zelfs legt hij de Brusselse politicus een perfect Nederlands in de mond (43bis). Dat soort kruiperigheid leverde geen windeieren op. Van bijzonder agent met jaarwedde 600 fr., brengt Van Nuffel het tot agent 2de klas, tenslotte tot adjunctcommissaris en commissaris afdeling Mijlbeke (44). Maar dit overschrijdt ver de kroniek van 1900.

(39) Br. 17 sept. 1896; Z. 3 oct. 1904; Z. 16 dec. 1905 (o.a. ontslag agent Tas dd. 6 aug. 1905; id. agent Wailly dd. 30 oct. 1905).

(40) Z. 24 mei 1901.

(41) Z. 27 juni 1904.

(42) «Inrichtingsstandregelen Politie», 3 feb. 1899.

(43) Z. 24 mei 1901.

(43bis) I.t.m. W. «nog niet ver genoeg gevorderd met de studie van het Vlaams (dixit A. Daens) : VAN ISACKER, o.c., p. 56; «de vlaamsonkundige Woeste» (id.; ibidem, p. 35).

(44) Benoeming tot adjunctcommissaris : 30 dec. 1907, tot politiecommissaris van Mijlbeke : 1921, tot archivaris-conservator : 1938 (GHIJSENS, J. : Petrus Van Nuffel, bijdrage tot een bio-bibliografische benadering, ALOSTANA 1, 1978, p. 201-204). Beknopt overzicht scheldproza aan adres van Daens, ibidem, voetnota (7), p. 200-201.

Commerman had even goed zijn rol kunnen spelen in dienst van de politieke meerderheid. De Blicck heeft er met name op gewezen dat ook de benoeming en bevordering van Commerman een politieke geste was van ondermeer de Bethune (45). Maar er liep wat verkeerd op het politiebureau.

Bij ondervraging van verdachte vrouwen zou Commerman zich wel eens onbehoorlijk hebben gedragen. Sommige slachtoffers waagden het klacht in te dienen, klachten die zelfs het Parket ter ore kwamen. Maar men wees de aantijgingen af. Ergens was bij het Stadsbestuur toch enige achterdocht gewekt. Bevreemdend bleek de houding van Burgemeester Gheeraerds, nochtans hoofd van de politie (46). Volgens De Blicck had men al lang weet van zekere misbruiken o.a. herbergbezoek van de agenten (47). Maar dit was zo ingeburgerd dat het nauwelijks te vermelden viel. Bij een herbergzue krijgt een agent te horen dat hij een «schoeffelaer» is die zich laat omkopen voor een glas bier (48).

Toen de feiten zich opstapelden en niet langer de doofpot in konden haastte Moyersoën zich om de oppositie vóór te zijn. Hij heeft het over «zwaarwichtige feiten» (49). Hij stelt dat men het intussen aangeboden ontslag van Commerman niet zou aanvaarden maar tot afzetting overgaan (50). «Reeds lang moest de ondercommissaris afgezet zijn, het walgt ...», aldus Moyersoën (51). Burgemeester Gheeraerds bleek toen toevallig ziek, zodat het eigenlijk debat pas ruim een halve maand later kon plaats vinden ... De Bethune heeft blijkbaar meer ervaring dan Moyersoën. De voor één keer onvoorzichtige verklaring van Moyersoën wordt vlotjes vergeten. In plaats van «reeds lang» had men bij de meerderheid «pas recent» iets vernomen (52). Maar even later moet ook de Bethune toegeven dat hij over bijzondere informatie beschikte, afkomstig van een «hoog ambtenaar». Zeer waarschijnlijk wordt hier iemand van het Parket bedoeld dat zoals gezegd, een reeks klachten tegen Commerman had behandeld maar althans officieel die klachten niet had weerhouden. Ziek of niet ziek, Burgemeester Gheeraerds zwijgt in deze affaire in alle talen. Maar de Bethune noemt hem «een eerlijk en deftig man», die zeker zijn plicht heeft gedaan. De oppositie zou ons moeten geluk wensen want «dank zij onze onderzoekingen» is alles aan het licht gekomen.

(45) Z. 14 oct. 1905.

(46) Zie (45).

(47) Z. 16 dec. 1905.

(48) P. V. 203, dd. 8 mei 1900.

(49) Z. 28 nov. 1905 (burgemeester afwezig wegens ziekte); Z. 16 dec. 1905 (burgemeester wel aanwezig); HET LAND VAN AELST, 24 dec. 1905.

(50) Idem als (49).

(51) Idem als (49).

(52) Z. 16 dec. 1905.

Dateren die onderzoekingen van vóór het onderzoek van het Parket of erna? Ook rond de oppositie kunnen vragen gesteld. Waarom werd Moyersoën niet aan de tand gevoeld in verband met zijn indirecte bewering dat hij al geruime tijd weet had van één en ander? Zelfs de Bethune verbaast zich op een bepaald ogenblik over de gereserveerde houding van de oppositie. Hij suggereert ook dat hij persoonlijk achterdochtiger was dan het Parket maar dat hij moeilijk kon optreden tegen iemand die officieel niet in beschuldiging werd gesteld. Nogmaals, deze stellingname heeft alleen maar zin in de mond van de Burgemeester, hoofd van de politie. Men ontkomt niet aan de indruk dat men eerst de zaak binnenkamers heeft willen houden om te vermijden dat er een gezagscrisis zou ontstaan in het algemeen. De politie stond al in geen geur van heiligheid bij de man in de straat zoals we nog zullen zien.

Hoe ook, de zaak moet weerklank genoeg hebben gevonden om sporen na te laten in de archieven en de Pers. Vertrekpunt voor ons onderzoek waren de Registers van Resoluties en Zittingen van de gemeenteraad. Verder zijn er de Processen-Verbaal van de stedelijke politie. Maar — toevallig? — vertonen deze een grote leemte voor de periode 1901-1910, periode van onderzoek in verband met de gedragingen van Commerman, waarop ontzetting uit het ambt en zelfs gerechtelijke veroordeling zullen volgen.

Wie was deze controversiële figuur die jaren lang mede verantwoordelijk was voor wet en orde in de grauwe fabriekstad zoals Aalst zo sprekend in de historische en andere romans van L.P. Boon wordt genoemd.

We gingen speuren in de P.V.'s door Commerman vóór zijn afzetting opgesteld, vooral rond 1900. Uiteraard komen ook de stukken in aanmerking van de hand van zijn collega's, al was het maar omwille van vergelijking. Meteen krijgen we een kijk op het geheel van de ordehandhaving waaruit bepaalde conclusies kunnen getrokken.

Uit de activiteiten van Commerman blijkt een meer dan gewone beroepsijver, ja een echte speurzinn en een persoonlijke kijk op het gebeuren of het nu om een geburenruzie ging of om diefstal, heling en niet te vergeten, de zo geheten zedenzaken.

Het moet voor die man een zware psychologische belasting zijn geweest, dag na dag samen met zijn college Vernaeve — hoofdcommissaris Vervoort was zeer dikwijls afwezig in hogervermelde periode (53) — de meest vulgaire scheldpartijen, dronkenmanspraak, verdraaide getuigenissen, afdreigingen en «zedenzaken» te moeten rapporteren. Het ver-eiste onder meer een goede kennis van karakter en eigen taal van de

(53) Vernaeve zal voortijdig ontslag indienen om gezondheidsredenen (Res. 20 feb. 1908); Vervoort vraagt vervroegde oppensioenstelling om zelfde reden (Z. 24 juni 1905).

volksmens. Voor ons defileren o.m. «koolputters», katoenspinners, garentwijders en seizoenarbeiders van «het Fransch». Een enkele keer een «heer of dame» op het, neen, niet op het strafbankje, wel op de geuigenbank. Dan spreekt Commerman zijn beste Frans en redigeert zijn rapport in die taal zonder opvallende fouten.

Heer Borreman, wonende Zoutstraat 46-48, dient klacht in tegen één van zijn verkoopagenten. Natuurlijk verloopt de procedure in het Frans (54). Op die tegemoetkoming moet onze Aalstenaar-mijnwerker niet rekenen wanneer hij in aanraking komt met de Politierechter in Charleroi. Als de Onderzoeksrechter van Roubaix een diefstal moet ophelderen waarbij Aalstenaars, allicht tekstielarbeiders zijn betrokken, dan vraagt hij Aalst om inlichtingen in het Frans en krijgt ze ook, van de hand van Commerman (55). Onze vlaamse gastarbeiders in de Borinage en het Centrum leerden de taal en pasten zich aan. Een seizoenarbeiders in N. Frankrijk hanteren naast de Aalsterse scheldwoorden ook franse (56). Om maar te zeggen dat de politiediensten zware eisen stelden aan hun personeel.

Veruit het grootst aantal Processen-Verbaal handelen over wangedrag bij de kleine man die in een klimaat van beklemmende sociale ellende spontaan een uitweg zocht in de roes van de dronkenschap of de geldingsdrang, in vechtpartijen en baldadigheden. De politieverlagen zijn één treurige illustratie van de morele aftakeling en ellende bij de werkende klasse, ellende — materiële en morele — die door Pastor en Pieter Daens in naam van de kristelijke ideologie aan de kaak wordt gesteld maar door Woeste en consoorten honend in naam van de zelfde ideologie zal worden afgewezen. Die werkende klasse zou beter leren sparen en zijn religieuze verplichtingen nakomen in plaats van herbergbezoek en gefuif in die verdoemde danszalen ... Maar over de arbeidsvoorwaarden in de katoenspinnerijen waar weerloze meisjes van vijftien wel eens slachtoffer waren van een meestergast — wij komen hierop terug — daarover werd minder gesproken op de banken van de meerderheid.

Laten we even de politie zelf aan het woord. Zij althans wordt verondersteld alleen de feiten te noteren.

Commerman rapporteert hoe een ongehuwde moeder — voorwerp van sociale discriminatie — betrokken geraakt bij een hoog oplopende herberggruzie. Haar wordt verweten dat ze weer eens van een ander

(54) P.V., 2 maart 1899.

(55) Diefstal in Roubaix (P.V. 158, 6 april 1900).

(56) P.V. 312, 13 aug. 1900.

Bij opvallend veel P.V. zijn mijnwerkers betrokken (vecht- en scheldpartijen, openbare dronkenschap, arbeidsongevallen : P.V. 15 jan. 1900; P.V. 9 feb. 1900; P.V. 49, 2 feb. 1900).

«groot» zou zijn (57). Eerroof of roddel, niemand, ook de politie niet, heeft het ooit uitgemaakt.

Trouwens, zoveel vrouwen namen het zelf niet zo nauw. Sluys, Isabella, Rosalia, alias «Nette Kabon», werd smoordronken opgeleid. Op het politiebureau beweert ze, intussen enigszins ontuchtend, dat ze echt niet dronken was en dat ze zeker niet tegenover de verbaliserende agent iets zou hebben durven zeggen als : kust mijn kl... (58).

De volksmens, dikwijls analfabeet, wat blijkt uit de vele kruisjes in plaats van de handtekening onder officiële documenten, is beter bekend onder zijn typerende bijnaam. Geen sprake van Mijnheer en Mevrouw. Dat geldt alleen voor Mijnheer notaris, nijveraer, rentenier. Sociale discriminatie tot in het taalgebruik toe. Niet dat «Zwarte Wanners, «Schele Frans» of «Karakoel» er zich om gelegen lieten (59).

Analfabetisme, gepaard met verpaupering en zijn subsekwente misdadigheid drukten zwaar door op het openbaar leven. Schoollopen zat er voor vele kinderen niet in. In plaats daarvan scharrelt men in vuilnisemmers (60). De Blicke signaleert die ongehoorde feiten. Niemand bij de meerderheid heeft hem tegengesproken. Maar toen het debat in de gemeenteraad de richting uitging van een aanbeveling tot verplicht onderwijs, beweerde diezelfde meerderheid dat zoiets buiten de lokale bevoegdheid viel (61).

Die verplichting, zo stellen Eeman, Gheeraerds en Moyersoën, valt niet te verenigen met de individuele vrijheid die ook de Bethune bijzonder ter harte ging. Overigens gaan reeds veel kinderen naar school zodat de verplichting zich niet opdringt ... of het sluitstuk van het sofisme.

Intussen blijft men zijn politie afsturen op kruimeldieven en ruziemakers. Zwarte Wanners heeft 20 bloemkolen gestolen (62). Ook een diefstal van ... erwten vereist een politieel optreden (63).

In de winkel van Wed. Steleman op de Botermarkt «wou» iemand stelen (64). Michel Brulin is al geruime tijd werkloos. Tot in Essene gaat hij puiten slaan. Overigens, zo beweerde hij tegenover de politie, wist

(57) P.V. 51, 30 jan. 1900.

(58) P.V., 21 maart 1900.

(59) P.V., 20 en 24 feb. 1900; P.V., 5 juli 1900;

(60) Res., 6 maart 1906.

(61) Z. 16 maart 1906.

(62) P.V. 70, 16 feb. 1900 : moeilijk te bewijzen dat de bijnaam op een bende als «De Zwarte Hand» zou wijzen. Wel werd bij een diefstal een zwarte kap of jockeymuts gedragen (P.V., 24 jan. 1900). Ook een zak op het hoofd (P.V., 16 feb. 1900). Bij een huiszoeking werd een «slappen zwarten hoed» als bezwarend gesignaleerd (P.V., 2 mei 1900).

(63) P.V., 18 aug. 1900.

(64) P.V., 26 en 29 juli 1900.

hij niet dat dit verboden was (65). Simpele vraag : op welke «rijke tafelen» werd deze delicatesses geserveerd ?

Omdat «Pie Madaille», alias Wuytens Dominicus, 32 jaar, voortdurend door een stelletje spadrillenboordstekers van 15, 16 of 17 jaar, getreiterd wordt had hij ze «een goeie schuddinck» gegeven (66). Ook nam hij het niet langer, voor «onnoozelen duivel» te worden versleten. En daar kwam politie aan te pas, alsof er niets erger gebeurde.

«Krol de Verver» had wat op de lever. Hij begon iedereen uit te schelden. Maar bij ondervraging wist hij niet hoe, wat of waarom. Niemand trouwens (67).

Omdat de politie de verdediger bleek van de onderdrukkende klasse kreeg ook zij de scheldwoorden van de ondrukten naar het hoofd geslingerd.

Familie en vrienden van een gearresteerde keren zich tegen de dienstdoende agenten, waarbij geen blad voor de mond wordt genomen. «Luierikken, smeerlappen, dief ...», zo luidt het (68). Anderen dreigen : ik zal u eens op uw kl... slaan, ik zal u eens pakken (69).

Elders wordt geïnsinueerd dat sommige politieagenten zich lieten omkopen, al was het maar met een pint bier, om niet te nauwgezet toe te zien op het sluitingsuur (70). Agent Karel Colson, Sieur Colson schrijft hij in zijn eigen rapport, beklagt er zich over dat men hem in het openbaar heeft beledigd (71). Hij citeert uit de overvloed aan verwijten onder meer : gij hebt het op mij geladen, ik zal u toch eens vinden ...

De twintigjarige metsersdiener Jansegers werd in Dendermonde veroordeeld tot een boete wegens openbare dronkenschap en smaad aan het adres van agent Beeckman. Bij een confrontatie met de wijkagent, dreigt Jansegers weer in dat onbetaalbaar volkstaaltje : 't geen in mijn zak gevallen is, zal weer in de uwe vallen, zulle ... (72).

«Zwarte Nooi» had in dronken baldadigheid een afsluiting aan diggelen geslagen. Men had hem misschien in bedwang willen houden, hoe ook, men ging op de vuist en zelfs werd iemand bij de haren getrokken. Er werd over en weer gescholden tot iemand gewaagde van de politie, olie op het vuur. Overigens «veegt hij (Zwarte Nooi) zijn kl...» aan de politie (73).

(65) P.V., 26 juni 1900.

(66) P.V., 24 maart 1900.

(67) P.V. 138, 21 maart 1900.

(68) P.V., 11 feb. 1900; vgl. P.V., 11 en 13 feb. 1900; een agent wordt een «oude prey» genoemd (Br., s.l., s.d.).

(69) P.V., 13 feb. 1900.

(70) P.V., 30 april 1900; vgl. voetnoot (48).

(71) P.V., 7 mei 1900.

(72) P.V., 10 april 1900.

(73) P.V., 22 aug. 1900.

Om Luc Wauters in bedwang te houden volstaan nauwelijks drie agenten (74). Bij een verboden betoging der Kartellisten op de Grote Markt was het tot rellen gekomen, waarbij rake klappen vielen. Agent De Veylder «zou» op de betogers hebben ingeslagen, wat natuurlijk niet weerhouden werd. Wel had Wauters bedreigd en dat kon de agent zich woordelijk herinneren. «Ah ik ken u zulle, ik zal u Godv. leeren mij alzo slagen», zo werd gerapporteerd (75). Overigens een P.V. van het zeldzame soort, want politieke rellen waren er genoeg in Aalst maar in officiële rapporten is Aalst een goed bestuurde stad, veilig, rustig en ordelijk (75bis).

Orde en rust waren dan toch maar relatief want als bij voorbeeld de metsergasten aan het borrelen gingen dan voelt men zich daar zó sterk dat men zelfs de vuist durft opsteken naar de bereden gendarmen (76). En dan is de wijkagent niet zo moedig als tegen politieke manifestanten. Hij durft één van de herrieschoppers niet opleiden omdat de anderen «waarschijnlijk opstand zouden verwekken» (77). Nochtans was er ditmaal meer dan reden tot optreden. De vechtpartij liep achteraf zó uit de hand dat een metsergast een oog werd uitgeslagen (78). Uit het onderzoek bleek dat de gasten door de «meestermetsers» Guns, Moorselbaan, 66a op bier werden getraceerd ...

Met Carnaval kreeg men een extra kans om wrevel en wrok af te reageren, onder meer op de politie. Agent Van Brantegem kon hierover meespreken. Gemaskerden hadden hem voor «schurk, zak, smeerslap, rotzak, luierik, slaperik en schurfterik» uitgescholen (79). Een kleine bloemlezing Aalsterse scheldwoorden.

De politie kreeg uiteraard niet alleen te maken met vechten en scheldpartijen. Tragischer zijn een paar tijdsdocumenten over werkongevallen en ongeoorloofde zwangerschapsonderbreking. Het werk aan de katoenmolens was niet alleen ongezond maar leidde ook dikwijls bij onderhoudsbeurten tot zware verminkingen. We spreken nog niet van de gastarbeid in de kolenmijnen. Ziekte was een ramp voor het gezin en zwangerschap zal weleens als een gevaarlijke ziekte zijn ervaren. Zo belandde men bij de kwakzalverij om zo gauw mogelijk weer aan het werk te kunnen (80). In de gangen en beluiken, met totaal gebrek aan hygiëne waren de levensvoorwaarden meer dan bedroevend. Men ging aan de

(74) P.V., 1 april 1900.

(75) Idem als (74).

(75bis) Over verkiezingsrellen : KLOKKE ROELAND, 17 juni 1900.

(76) P.V., 10 juli 1900.

(77) Idem als (76).

(78) P.V., 9 en 10 juli 1900.

(79) P.V. 6831, 14 feb. 1899.

(80) Werden o.a. gebruikt : hooizaad, selder, mostaard, zout, smidswater (P.V., 19, 27 feb. en 2 maart 1900).

drank en dat maakte alles nog hopelozener. Niet te verwonderen dat het kind daar niet altijd welkom was.

Ook Commerman werd in zijn taak voortdurend met dat soort toestanden geconfronteerd. Zo bleek bij een huiszoeking op Kerrebroek, 11 juist geteld 8 cent in huis. Misschien hield men het geld ergens verborgen. Maar in de keuken vond men zelfs geen brood, geen sneetje vlees, ook geen vet (81). Niet te verwonderen dat men uit stelen gaat.

In die jaren 1900-1901 noteren wij haast geen grote overvallen in Aalst, relatief beperkte diefstal des te meer.

In het St. Elizabethgasthuis werden kousen en lijnwaad gestolen (82). Commerman doet een ernstige poging om de diefstal die blijkbaar goed werd gepland, methodisch te analyseren. Een ladder brengt hem op het spoor dat leidt naar een bouwwerf. Voetsporen worden vakkundig onderzocht. Confrontaties volgen. Tenslotte leidt alles naar een dood spoor. Natuurlijk heeft niemand in de buurt wat gemerkt. Zelden kan de politie rekenen op enige medewerking. Overigens, wie zou zijn buur aangeven voor het stelen van selder, prei, bonenstaken, koolplanten, een klont boter, een kip of konijn (83). De slachtoffers konden intussen niet beter dan hek, deuren en vensters wat beter afsluiten.

Bij een mislukte overval op de hofstede Asscherendries nr. 1, toont Commerman in zijn speurwerk veel aandacht voor de ligging van het goed, meer zelfs dan voor de voetsporen die soms de politie wil binden aan een uiteindelijk doodlopend spoor (84).

Twee fabrieksmeisjes, respectievelijk 21 en 17 jaar oud, worden opgeleid na een diefstal op de foor. Een verdacht wereldje op zichzelf trouwens, die foorkramers (85). Een ander keer werd een vat gestolen in de «Brasserie en Malterie Alostoise» (86). Overigens dringt brouwer Van Wassenhove niet bijzonder aan op een verder onderzoek.

«Van de kant van Erembodegem» — toevluchtoord van dieven en herrieschoppers — werden 200 selders en een partij prei gestolen (87).

Sommige diefstallen zijn toch zuiver vanuit een noodsituatie te beoordelen. Zo de opvallend vele diefstallen van kolen in de winter (88). En wat gedacht van het sprokkelen en kappen van hout in privébossen of «campagnes» (89)? In de «Campagne Beukendreef», toebehorend

(81) P.V., 12 jan. 1900.

(82) P.V., 26 aug. 1900.

(83) P.V., 3, 8 jan., 16 feb., 4 maart, 7 april, 11 april, 7 aug. 1900.

(84) P.V., 4 april 1900.

(85) P.V., 25 aug. 1900; vgl. P.V., 21 aug. 1900, (geweldpleging : een «merktkramer», 13 jaar oud hierbij betrokken); vgl. P.V., 2 maart 1900.

(86) P.V., 7 aug. 1900.

(87) P.V., 7 april 1900; 8 jan. 1900.

(88) P.V., 10, 11 jan. 1900.

(89) P.V., 1 mei, zie ook 11 april 1900.

aan Karel De Vis, werd regelmatig hout opgehaald vanuit de buurt. Adjunctcommissaris Vernaeve noteert dat het hier blijkbaar om een «gewoonte» ging (90).

Het vervelende is, dat de politie soms zoveel en zelfs meer dan gewone aandacht besteedt aan relatief onbelangrijke vergripen. Of was de bedoeling, de kleine man er van te overtuigen dat de politie overal en in alles klaar stond? Verbazend toch dat een onderzoek wordt ingesteld naar het verdwijnen van een klont boter, door een onbekende gegapt in de herberg «Den Balcon», ten nadele van een marktkramer (91), terwijl nauwelijks meer aandacht gaat naar een zaak van botervervalsing (92).

Uit de paardenstal van notaris De Pauw verdween een hoeveelheid haver (93). Nu, de Heer notaris kon het tekort moeilijk schatten. De zaak zou zelfs niet door de politie zijn behandeld, hadden Poliet en Wantje Goossens uit «De Floere Minne» niet uit de biecht geklapt.

Waar begon en eindigde de diefstal uit nood? Waar begon pure aftroggelarij, misbruik van vertrouwen en heling van gestolen goederen (94)? Speelde trouwens hier ook de sociale nood niet mee?

Het drankmisbaar betekende een zware belasting. Wanneer men het drinkgeld niet op een eerlijke manier kon verdienen dan maar uit stelen gaan en de buit bij voorbeeld te gelde maken. Geld lag er zelden voor het grabbelen. Ook wil men al eens elkaar overbluffen. In de herbergen wordt graag getraceerd (95).

Op marktdagen vooral wagen gauwdieven hun slag (96). In de herberg, op de fabriek, wordt men geconfronteerd met de jeugdmisdadigheid. Een elfjarig meisje steelt sigaretten (97). Op de fabriek wordt een geldbeugel gestolen (98). Daar besteelt de ene armoelijder de andere maar men neemt ook dikwijls het recht in eigen handen (99).

Bij een onderzoek kan Commerman er gewoon niet onderuit dat de werkeloosheid voor een goed deel misdadigheid verklaart. Op de vraag naar zijn inkomen, bekent een zestienjarige dat hij leeft van bedelen (100). Betrokkene heeft zelfs geen dak boven het hoofd. Nu

(90) Idem als (89).

(91) P.V., 21 april 1900.

(92) P.V., 21 april 1900; DAENS A. kwam in de Kamer herhaaldelijk tussen in zake margarine in boter (o.a. KLOKKE ROELAND, 16 juni 1895).

(93) P.V., 25 jan. 1900.

(94) P.V., 21 maart, 17 april 1900.

(95) P.V., 6 feb. 1900; HET LAND VAN AELST, 1 jan. 1899.

(96) P.V., 15 jan. 1900; P.V., 19 mei 1900 (diefstal in «Het Zwarte Paard», Korte Nieuwstraat, 9).

(97) P.V., 18 jan. 1900.

(98) P.V., 2 jan. 1900 (betrokkene : 16 jaar oud).

(99) P.V., 2 jan. 1900; 2 mei 1900.

(100) P.V., 18 jan. 1900.

eens slaapt hij in de «Permanantie», dan weer in «den Amigo» of op een «karre». Soms verdient hij wat voor «het doen ener boodschap» (101).

Een huisvader verdient zijn brood met «te gaan zingen» (102). En dan verborrelt hij nog zijn centen. Van een getuige, zegge en schrijve negen jaar oud, laat Commerman opmerken: zonder beroep» (103). Niet te verwonderen dat jeugdige boefjes wat meer aandurven dan kinderspelen. Zo hadden ze ergens chocolade, likeur en cervela gestole. Wat ze zelf niet opkregen werd verdeeld. Een hond hadden ze een stuk van de cervela gegeven (104).

Niet alleen bij jeugdigen kwam het wel eens tot bendevorming. Berucht waren onder meer Tolleneer en Peereboom die zelfs bij overvallen in Frankrijk werden gesignaleerd (105). Zij schenen nergens een vaste verblijfplaats te hebben. Ze helpen wel eens bij lossen en laden, op de Denderkade. Ook collega Vernaeve denkt in de richting van een bende wanneer steeds meer en zelfs zwaar materiaal wordt gestolen. Bij Leveau werd ingebroken met valse sleutels (106). De politie scheen machteloos. Leveau echter zette zelf blijkbaar een onderzoek in en met enig succes. Waarom faalde de politie? Het zou in verband hiermede later tot een politiek incident komen in de gemeenteraad (107).

Berucht was ook de bende van Belangé die vooral Denderhoutem onveilig maakte (108). Aan de Dender opereert blijkbaar een soort «Zwarte Bende», in 't zwart gekleed of met een zwarte muts of zak op het hoofd (109). Een zaak van gestolen zinken buizen was zeker niet het werk van een paar man. Ook minderjarigen zouden er bij betrokken zijn, waaronder ene «Schele Jef» waarvan wordt genoteerd dat hij een «leegloper» is en «zonder beroep» (110). Maar jaren later schijnt dat soort diefstal nog even frekwent en renderend (111).

(wordt vervolgd)

Luc De Rijck.

(101) Idem als (100).

(102) P.V., 14 juni 1900.

(103) P.V., 18 jan. 1900.

(104) P.V., zie (103); P.V., 11 april 1900 (betrokkenen: 9 en 11 jaar oud).

(105) P.V., 6 april 1900.

(106) P.V., 11 feb. 1900.

(107) Res., 3 maart 1905.

(108) P.V. 30 maart 1900.

(109) P.V., 24 jan. 1900.

(110) P.V., 31 jan., 20 feb. 1900.

(111) Leveau signaleert dat het stelen van lood en zink is uitgegroeid tot een ware plaag (Res., 3 maart 1905).

ONZE BIBLIOGRAFIE

16) ALGEMEEN

C. VANDENBROECKE

BEVOLKINGSSTRUKTUUR EN GEZINSTYPOLOGIE IN ZUID-OOST-VLAANDEREN OP HET EINDE VAN HET ANCIEN REGIME.

Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Landen tusschen Maercke en Ronne. Deel XVIII. 2° aflevering, blz. 243-306. Oudenaarde 1976.

Verhandeling gebaseerd op de gedetailleerde bevolkingslijsten, opgesteld na de aanhechting bij Frankrijk, de telling van het jaar IV (1796). Voor de studie van de extreme facetten van de structuur van de bevolking en het verloop van de bevolking wordt uitgegaan van gegevens voor Wortegem en Moregem en van de dorpen uit het Land van Aalst : Edelare, Ename, Etikhove, Leupegem, Maarke, Melden, Nederename, Schorisse en Zegelsem. Het overzicht van de gezinstypologie blijft beperkt tot Ename, Nederename, Etikhove, Maarke, Melden en Moregem.

17) ALGEMEEN

FRANS VANBERCMOES

ALFABETISCH REPERTORIUM VAN DE FAMILIES TE LEBBEKE TUSSEN 1624 & 1850. DRIE DELEN.

Deel I. A.L. 296 blz. Deel II. M-Z. 297 blz. Deel III, Index op de huwelijksakten met aanvullende gegevens tot 1880. 165 blz. Gestencild. Lebbeke 1976. Prijs : de drie delen 600 fr.

In het voorwoord schrijft Dr. P. Huys, Cultureel Adviseur van de Provincie Oost-Vlaanderen : «... voor bijna geen enkele andere gemeente in onze provincie is er zo een voortreffelijke sleutel tot de primaire genealogische bronnen beschikbaar als voor de gemeente Lebbeke». Inderdaad, de auteur heeft de systematische ontleding van zoveel duizende akten van geboorte, huwelijk en overlijden in een enig alfabetisch repertorium bijeengebracht. Een echt reuzewerk! Ook heeft hij onnauwkeurigheden verbeterd, vergeten of verwaarloosde doopakten aangevuld. Met dit werk kreeg de auteur de Provinciale Prijs Oost-Vlaanderen voor Familiekunde, voorbehouden aan een publikatie van genealogische bronnen, jaar 1977, toegewezen. Heel wat lokaliteiten uit het Land van Aalst komen in de akten voor. Deel I. : Aalst, Nieuwerkerken, Wieze, Moorsel, Geraardsbergen, Viane, Erembodegem, Baardgem, Ninove, Herdersem, Meldert, Melle, Wichelen, Gijzegem, Lede, Oordegem, Okegem, Strijpen, Liedekerke, Vlierzele, Serskamp, Overboelare, Teralfene, Hofstade, Massemen, Haalter en Herzele. Deel II. :

Wieze, Aalst, Baardegem, Impe, Meldert, Moorsel, Burst, Lede, Hofstade, Ressegem, Teralfene, Gijzegem, Erembodegem, Nieuwerkerken, Serskamp, Kerksken, Haaltert, Wichelen, Denderhoutem, Okegem, Steenhuize, Herdersem, Ninove, Aspelare, Goeferinge, Oordegem, Erondegem, Vloerzegem, Ledeberg en Aaigem. Deel III. : Baardegem, Wieze, Herdersem, Moorsel, Gijzegem, Oordegem, Aalst, Meldert, Nieuwerkerken, Baardegem, Haaltert, Wichelen, Erembodegem, Zottegem, Lede, Erondegem, Hillegem, Strijpen, Scheldewindeke, Hofstade, Ledeberg, Welle, Teralfene, Aspelare, Bavegem, Merelbeke, Ophasselt, Sint-Antelinks, Geraardsbergen, Steenhuize, Leupegem en Kerksken.

18) ALGEMEEN

ULRIC VAN DER BIEST

FAMILIE VAN DER BIEST VAN OPHASSELT — VOORDE NAAR AALST.
1637-1878.

184 blz. 46 illustraties. Offsetdruk. Aalst 1976. Prijs : 320 fr.

De auteur heeft gepoogd een levendig beeld te tekenen van het bestaan van zijn voorouders en dit vanaf de 17^e eeuw tot in de tweede helft van de 19^e eeuw. Hij is verder gegaan dan het opmaken van een koude stamboom. Hij heeft een echte familiegeschiedenis willen schrijven met de hoogten en laagten in het eeuwenoud familiegebeuren. Hij heeft zijn familie gevolgd vanuit Ophasselt, waar reeds in 1274 Vander Biest's schepenen waren van de heerlijkheid Morenbroek. Hij heeft de uitwijking over Voorde tot Aalst overgedaan. De familienaam Van der Biest is in de loop der eeuwen uitgezaaid over Aaigem, Denderwindeke, Schendelbeke, Edingen, Erwetegem, Gijzenzele, Grimminge, Idegem, Melle, Ninove, Oombergen, Oosterzele, Ronse, Sint-Antelinks, Velzeke, Voorde en Wieze. In deze uitgave heeft de auteur zich uitsluitend gehouden bij de groep uit de streek van Geraardsbergen. Met deze familiegeschiedenis verwierf hij de Provinciale Prijs Oost-Vlaanderen voor familiekunde, jaar 1977.

19) ALGEMEEN

L. SLOSSE

ROND KORTRIJK OF SCHETSEN OVER DE PROCHIEEN VAN HET
OUD BISDOM VAN DOORNYK LIGGENDE IN DE VOORMALIGE
DEKENIJEN VAN HELKYN, KORTRIJK & WERVICK. DEEL I.

503 blz. 24 oude gezichten van kerken. Gebonden. Drukker-Uitgever : Jules De Meester, Rousselare, 1898-1903. Anastatische herdruk : Uitgaven Familia et Patria; Handzame 1977. Prijs : de vier delen : 4.000 fr.

Slosse, een naam als een klok, niet enkel in het wereldje van de familiekundigen en de bidprentjesverzamelaars, ook bij de plaatsgeschiedenisvorsers uit het Kortrijkse

en ver er buiten, aldus Michiel Mispelon in het voorwoord. Wat pastoor Slosse van Rumbeke tijdens zijn leven aan dokumentatie heeft bijeengebracht kan moeilijk overschat worden. Zijn vierdelig werk Rond Kortrijk staat heden ten dage in volle belangstelling en dit omwille van de enorme rijkdom aan genealogien van families uit het Kortrijkse en uit andere gewesten. Het eerste deel handelt over de parochies : Aalbeke, Anzegem, Outryve, Avelgem, Bavikhove, Bellegem, Beveren a/Leie, Bissegem, Bossuit, Bousbecque, Kaster, Komen, Kooigem, Kuurne, Deerlijk, Desselgem, Dottenijs, Geluvelde, Gullegem, Halluin, Harelbeke, en Heestert. Voor het Land van Aalst stippen we aan : Jan-Baptist De Coninck, geboren te Zomergem, in 1820 overleden als pastoor van Outrijve, was voorheen pastoor te Erondegem. Bernard Plantson, in 1847 overleden als pastoor van Outrijve, was geboortig van Kwaremont. Frans Verheust, in 1862 overleden als pastoor van Avelgem, was voorheen koadjutor te Ruin. Geraard Jan Sterck, zoon van Joos Sterck en Isabella-Joanna Heli, werd geboren te Aalst op 26 augustus 1717, zijn vader was postmeester te Aalst; zijn studies te Leuven schonken hem de pastorie van Bissegem in 1754, hij was auteur en voerde polemieken met de Franse wijsgeer Jean-Jacques Rousseau die hem te Bissegem kwam vinden. Wegens ziekte kwam hij naar Aalst bij zijn familie; hij overleed 21 december 1776. Onder het pastoraat van Frans Van Gampelaere, die als pastoor van Bissegem in 1875 overleed, kwamen de Zusters van Deftinge een klooster openen te Bissegem. De abdij van Ename bezat op Bossuit een hofstede. In de oude kerk van Bossuit lag de grafsteen van Joannes De Saedeleer, geboren te Herzele in 1686 en overleden te Bossuit in 1772, hij was gehuwd met Maria-Joseph Delfortrie uit Rijsel. Van zijn kinderen : Jan Baptist, geboren te Bossuit in 1726 studeerde onder meer te Ronse; Jacobus stierf te Berchem-Oudenaarde op 12 mei 1768; broers van de vrouw van Jacobus : Hubrecht Chamberlayn was pastoor te Mater, Jan-Baptist was baljuw van Oprakel. Karel-Emmanuel Vanden Kerchove, geboren te Sint-Denijs-Boekel, op 16 juli 1754, pater recollet, later diocesaan priester wegens de afschaffing der orde, stierf als pastoor van Bossuit in 1815. Hubrecht Antone De Smet-Raepsaet, geboren in 1716, overleed te Nukerke op 21 februari 1784; zijn zoon Pieter-Joseph De Smet was 52 jaar lang pastoor van Gavere en overleed op 22 augustus 1832. Hij bouwde op eigen kosten een brug over de Schelde te Gavere en hij was de oom van Jozef De Smet, pastoor van Erembodegem, overleden op 17 april 1871. Jan-Francis Lanneau op 14 april 1826 overleden als pastoor van Desselgem, was voorheen koadjutor van Gentbrugge. Petrus-Fransiscus Broutyn, geboren te Ronse op 27 november 1802, was leraar te Aalst op het kollege van 1822 tot 1825, pastoor van Dottignies in 1837, pastoor-deken van Torhout in 1848, vikaris-generaal van de bisschop van Brugge in 1835 en overleed te Brugge in 1856. Zijn moeder was Regina-Beatrix Vander Gheynst, weduwe van Emmanuel Broutyn, overleden te Ronse op 24 november 1851. Zijn opvolger als pastoor van Dottignies was Jan-Baptist De Corte, geboren te Sint-Lievens-Houtem op 29 september 1811. Frans Delfortrie-Buels, zoon van advocaat Delfortrie, geboren te Gent, overleed schielijk op de pastorie van Letterhoutem, op 20 oktober 1843, zijn broer Josephus-Antonius Delfortrie werd in 1843 pastoor van Letterhoutem en in 1858 pastoor van Meldren. Te Harelbeke overleed op 20 mei 1700 Antone Van Cauteren, advocaat en heer van Nederbrakel, waar hij begraven werd. Van Musschenzele was in de 15^e eeuw pastoor van Harelbeke. Slosse stelt zich de vraag of hij familie was van Laureins Musgeselle uit Aalst, als kartuizer overleden te

Herne in 1477. Deze laatste was kanunnik van Haaltert en biechtvader van Margaretha van York. Francis Sanchez, voorheen pastoor van Melsen, was tot in 1662 pastoor van Harelbeke. Pieter-Antone De Schrijver, geboren te Ronse op 18 december 1745 was tot in 1822 pastoor van Harelbeke; uit zijn familie noteren we : Leocadia De Schrijver, dochter van zijn broer, geboren te Ronse op 19 juli 1784 en overleden te Harelbeke op 10 maart 1862, huwde met vrederechter Lodewijk Baeten; hun dochter Emilia huwde met notaris Alfons Hebbelynck, burgemeester van Merelbeke. Alfons Roelands-Van Doorne, familielid van pastoor Camille Roelands te Harelbeke, verongelukte te Ledeberg op 30 september 1898, zijn zuster Julia huwde op 5 februari 1878 met Desiderius De Mil, koopman te Ledeberg. Felix Cavenaile, pastoor van Sint-Martens te Ronse was de zoon van Nazarius en Lucie Raepsaet, een familie uit Heestert. Jan-Baptist Van der Haeghen, geboren te Zulzeke, in 1802 koadjutor te Aspelare, in 1803 onderpastoor Sint-Martens te Ronse, in 1816 pastoor te Heestert, overleed aldaar op 21 augustus 1863. Ten zuiden van het koor der kerk van Zulzeke staat een grafzerk van de familie Engelbertus Van der Haeghen, geboren te Wijlegem op 18 april 1737 en overleden te Zulzeke op 17 september 1815, was gehuwd met Maria-Catharina Den Dooven, geboren te Mater op 28 februari 1748 en overleden te Nederbrakel in 1831. Naast de pastoor van Heestert vinden we nog Joannes-Fransiscus Van der Haeghen, overleden te Sint-Goriks-Oudenhove op 13 maart 1826, Constantinus Van der Haeghen overleden te Zulzeke op 9 maart 1837, Ludovicus Van der Haeghen, overleden te Zulzeke op 9 maart 1837, Ludovicus Van der Haeghen, pastoor van Nederbrakel aldaar overleden op 19 oktober 1845, Victoria Van der Haeghen, overleden te Zulzeke op 9 juli 1811, Carolus-Donatus Van der Haeghen, pastoor van Nukerke, aldaar overleden op 9 september 1872. De plaats Wijlegem, hoger geciteerd van waar de Van der Haeghens afkomstig zijn, was eertijds een kleine parochie van 74 bunderen oppervlakte, waaruit Rozebeke getrokken is en dat de pastoor van Roborst moest bedienen. De oudste zoon van Engelbertus Van der Haeghen, die we hoger citeerden, won te Sint-Goriks-Oudenhove twee kinderen : Jan-Baptist Van der Haeghen, aldaar geboren op 5 mei 1800, stierf te Nederbrakel op 12 maart 1868 als directeur van de Zusters van het H. Hart van Maria; en Joanna-Catharina Van der Haeghen; haar echtgenoot Leander Verstraeten overleed te Sint-Goriks-Oudenhove op 17 januari 1869. Stammen uit dit gezin af : Clothilde, weduwe van Hendrik Uyttersprot, burgemeester van Erwetegem, een van hun zonen was onderpastoor te Gavere, Clementia, haar echtgenoot griffier Hendrik Thienpont stierf te Sint-Maria-Horebeke op 19 mei 1900. Onder dezes kinderen noteren we : Elisabeth Thienpont, echtgenote van geneesheer Pascal Regibo te Ronse. Camiel Van der Haeghen-Chamberlyn, was burgemeester van Zulzeke en overleed er op 27 januari 1887. Hun zoon Florent Van der Haeghen, gemeentesekretaris van Zulzeke, was gehuwd met Amelia Van der Donckt. Carola, echtgenote van Lodewijk Van der Donckt overleed te Etikhove op 22 september 1890, Clementia Van der Donckt, weduwe van Rykaard Delcoigne, haar zoon Edgard Delcoigne, geboren te Etikhove op 30 maart 1879 werd pastoor van Sint-Maria-Lierde. Maria Van der Donckt was gehuwd met Gustaaf Josson geneesheer te Ronse. Melanie Van der Donckt, overleden te Sint-Kornelis-Horebeke op 7 februari 1897, was gehuwd met Vitalis De Temmerman burgemeester van Sint-Kornelis-Horebeke. Onder hun kinderen : Emiel de Temmerman-D'Hont, te Mater; Maria De Temmerman, echtgenote van Jan-Baptist de la Croix

Lodewijk de la Croix bouwde de kerk te Nederbrakel en overleed in het klooster te Nederbrakel dat zijn ontstaan aan hem te danken had, Bernaard de la Croix was onderpastoor te Heestert. Karel de la Croix pastoor Nukerke 1835.

20) ALGEMEEN

L. SLOSSE

ROND KORTRIJK OF SCHETSEN OVER DE PROCHIE VAN HET OUD BISDOM VAN DOORNYK LIGGENDE IN DE VOORMALIGE DEKENIJEN VAN HELKYN, KORTRIJK & WERVICK. DEEL II.

635 blz. 15 oude gezichten van kerken. Gebonden. Drukker-Uitgever : Jules De Meester, Rouselare, 1903-1904. Anastatische herdruk : Uitgaven Familia et Patria; Handzame. 1977. Prijs voor de vier delen : 4.000 fr.

Het tweede deel beschrijft de volgende parochies : Helkijn, Herzeeuw, Hollebeke, Houtem, Hulste, Ingelmunster, Ingooigem, Izegem, Kortrijk, Lauwe, Lendeledé, en le Touquet. We exciperen voor het Land van Aalst : Godefridus Wendelinus, pastoor van Helkijn zou in 1660 overleden zijn als deken van het kapittel van Sint-Hermes te Ronse. Frans De Portemont was in 1785 pastoor van Heule, hij werd geboren te Vichte in 1730, maar de familie De Portemont is afkomstig van Wodecq (Waldeke, Woudeke) bij Ronse, de naam leeft voort in het Geraardsbergse. Juliaan De Portemont, geboren te Zarlardingé, was pastoor van Lessenbos. August De Portemont te Geraardsbergen is de auteur van de Histoire de Grammont. Ignaas-Robert De Portemont was onderpastoor te Hulste, voorheen onderpastoor te Zegelsem en Mater en later pastoor van Volkegem en Edelare waar hij overleed op 23 oktober 1839. Op 11 november 1736 werd te Ingelmunster het huwelijk ingezegend van Maria-Ludwina de Plotho met Pieter-Philips de Cassina, graaf van Wontheim en baron van Boelare, het werd ingezegend door de broer van de bruidegom : Frans de Cassina van Boelare, abt van Ename. In 1646 werd Pieter Van den Broucke, geboren te Geraardsbergen op 2 oktober 1620, pastoor van Ingooigem. Zijn broer Jacobus Van den Broucke huwde te Geraardsbergen met Jacoba De Mey. Drie Van den Broucke's uit Geraardsbergen waren priester in het bisdom Brugge : Pieter en Adriaan, gebroeders waren pastoor te Halewijn en Deerlijk, de derde, Fracis broer of kozijn was pastoor te Aalbeke. Christianus Galmart, geboren te Denderwindeke op 18 september 1730 overleed als pastoor van Kerkhove op 3 juni 1816; zijn koadjutor Pieter-Bonifaas Cannière overleed later te Schendelbeke. Op 6 november 1759 werd op Sint-Maartens te Kortrijk benoemd Frans Jos Cooreman, geboortig van Aalst. Hij verliet Kortrijk in 1768 en overleed te Harelbeke op 25 september 1799, in de ouderdom van 74 jaar. Petrus-Joannes Arents, Brusselaar van geboorte uit Aalsterse ouders, was pastoor van Sint-Maartens te Kortrijk en overleed er op Lichtmis 1861. Zijn vader Philippus Arents, zoon van Jan en Isabella De Vos, werd geboren te Aalst op 20 april 1760 en overleed bij zijn zoon in de pastorie van Waregem op 27 mei 1825. Zijn moeder was Carolina Walraevens. Zijn oudste broer Jan Arents overleed te Aalst op 12 februari 1864. Deze Jan huwde met Joanna-Maria Van den Meersche, die te Aalst overleed op 16 maart 1870. Een hunner kinderen, Pieter Arents, overleed als notaris te Haaltert op 22 mei 1878. Een bloedverwant van pastoor Petrus-Joannes Arents, namelijk

Alexander Arents, overleed te Haaltert op 16 april 1880, hij was gehuwd met Pieternelle Nicolas. Ze hadden drie kinderen, waaronder Joseph Arents, priester te Haaltert en Jan Arents, notaris te Haaltert. In 1889 overleed te Aalst deken-kanunnik De Blicck. Jan-Baptist Annocqué, onderpastoor te Sint-Michiels te Kortrijk, overleed als pastoor van Oordegem op 9 december 1862 in ouderdom van 66 jaar. August Gilliodts geboren te Brugge op 15 maart 1798 overleed te Aalst op 2 januari 1876. De ouders van Karel Le Grand, pastoor van Onze-Lieve-Vrouw te Kortrijk : P.F. Le Grand-de Carnoncle was van bij Chièvres en zijn vrouw uit Geraardsbergen. Op de zerken op de Magdaleene te Kortrijk kunnen we nog noteren : de weduwe Cyriel Spitaels-Verspieren te Geraardsbergen, de weduwe Germanes-Felix te Geraardsbergen, Pauwel Bethune-Eliaert, senator, geboren op 14 mei 1830 overleden te Aalst op zijn kasteel Overhamme op 3 januari 1901. Camil Ghoot, overleden in het gesticht der paters Jozefieten te Melle op 9 januari 1864; Emilia Van Baeten (ook Baeten) huwde op 11 oktober 1876 notaris Hebbelynck, burgemeester van Merelbeke. Op de zerken van het Sint-Janskerkhof te Kortrijk : August De Haerne, deken van Ninove overleed op 2 oktober 1870. Frans Soete geboren te Lendeledede op 28 maart 1734, recollet, was biechtvader van de Zusters Fransiscanessen te Velzeke waar hij overleed op 12 mei 1805.

21) ALGEMEEN

L. SLOSSE

ROND KORTRIJK OF SCHETSEN OVER DE PROCHIEU VAN HET OUD BISDOM VAN DOORNIK LIGGENDE IN DE VOORMALIGE DEKENIJEN VAN HELKYN, KORTRIJK & WERVICK. DEEL III.

550 blz. 18 oude gezichten van kerken. Gebonden. Drukker-Uitgever : Jules De Meester, Rousselare. 1904-1914. Anastatische herdruk : Uitgaven Familia et Patria, Handzame 1977. Prijs : de vier delen 4.000 fr.

Komen in het derde deel aan de beurt de parochies : Luigne, Marke, Menen, Moen, Moorsele, Moeskroen, Otegem, Ooigem, Rekkem, Risquons-Tout, Rollegem, Rollegem-Kapelle, en Sint-Catherine-Capelle. We onderlijnen voor het Land van Aalst : uit de genealogie van Daniel Tack te Marke : Lodewijk Tack, hoofdonderwijzer te Gentbrugge, vader van kloosterzuster Hermana, overleden te Ronse op 24 mei 1904 en van Joseph Tack, priester, schielijk overleden te Rozenaken op 20 juli 1890. Uit de genealogie van Jan Busschaert-Yserbyt te Marke; Augustinus Busschaert, geboren te Marke op 29 juni 1810, priester, overleden te Geraardsbergen op 15 juni 1869. M. Wallays in 1829 pastoor te Marke was in 1811 pastoor van Sint-Denijs-Boekel. Karel Van Dommele in 1832 pastoor te Marke was in 1825 pastoor te Baaigem. Isidoor Martens, geboren te Zulte op 22 juli 1847 was onder meer pastoor te Leeuwergem. Augustijn Busschaert, geboren te Marke overleed te Geraardsbergen op 15 juni 1869. Jan Wolfcarius uit de heelmestersstam Wingene-Waregem-Oostrozebeke was te Geraardsbergen gehuwd met een Borremaekere. Rosalia Rohaert, zuster van onderpastoor Eugene Rohaert te Moen, was de grootmoeder van mevrouw Alfons Hebbelynck-Baeten te Merel-

beke. Jan-Baptist Schouppe, geboren te Aaigem was pastoor van Moorsel en Outer, hij overleed te Aalst op 8 december 1830 in ouderdom van 80 jaar. Hij was de zoon van Gillis Schouppe en Maria-Christiana Cromphout. Vier van zijn voorvaders waren burgemeester van Aaigem : Bartholomeus in 1665, Gillis in 1670, Lieven in 1717 en Guido in 1752. Onder zijn naaste bloedverwanten noteren we : pater F.X. Schouppe, geboren te Aaigem op 31 december 1823, jezuït, godgeleerde en missionaris, in 1904 in Indie overleden, Jacobus Bern, Schouppe, geboren te Aaigem op 23 februari 1778, gedurende 42 jaar geneesheer te Haaltert, aldaar overleden op Lichtmis 1848, Dominicus Schouppe, geboren te Aaigem, pastoor te Welle, en J.B.A. Schouppe, overleden als pastoor van Leupegem. In 1798 was onderpastoor te Moorsel Francis Gellinck, overleden als pastoor van Welden op 1 augustus 1810. Pater Minderbroeder Vedastus Van Robais werd in 1803 onderpastoor te Moorsel, in 1810 pastoor van Sint-Maria-Oudenhove en in 1822 directeur der Penitenten te Velzeke, waar hij overleed op 22 januari 1830, hij was geboren te Menen op 17 juli 1757. Francis D'Haene van Oostnieuwkerke was negen jaar onderpastoor te Merelbeke en in 1814 onderpastoor te Moorsel waar hij hetzelfde jaar overleed. In 1819 was onderpastoor te Moorsel Pieter Bonifaas Cannière, geboren te Izegem in 1789, overleed op 16 november 1834 als pastoor van Schendelbeke. Op een steen met namenlijst in de kerk van Otegem staat de naam Secundus Vercruysse, kerkmeester, zijn zoon Antone Vercruysse, geboren te Otegem in 1781 was onder meer pastoor van Ename en Nederename, hij overleed te Sint-Gillis-Waas op 3 oktober 1855. De stamfamilie van J.F. Cousinne, in 1775 pastoor van Otegem, verbleef van oudtijds op Parike en Deux-Acres. Jan-Frans Codron, geboren te Otegem in 1781 was in 1811 onderpastoor te Otegem en overleed als pastoor van Kwaremont. Pierre-Joseph Mullier, geboren te Moeskroen in 1764, in 1844 als pastoor van Rollegem overleden, was van 1804 tot 1609 pastoor van Kwaremont. In 1803 werd Pieter van de Keere, geboren te Tielt in 1763 onderpastoor van Rollegem-Capelle, hij was de oom van Karel van de Keere wijlen pastoor van Bambrugge. Als pastoor van Sint-Catharina-Capelle vermelden we Jan-Fideel-Willem Du Jardin, geboren te Kortrijk op 14 mei 1784, hulp priester en onderpastoor te Denderleeuw en te Wevelgem, pastoor te Waarbeke en Westrem, waar hij overleed op 9 februari 1853.

22) ALGEMEEN

L. SLOSSE

ROND KORTRIJK OF SCHETSEN OVER DE PROCHIE VAN HET OUD BISDOM VAN DOORNIK LIGGENDE IN DE VOORMALIGE DEKENIJEN VAN HELKYN, KORTRIJK & WERVICK. DEEL IV.

456 blz. 14 oude gezichten van kerken. Gebonden. Inhoudstafel en aanwijzer van de bijzonderste geslachtkundige inlichtingen. Drukkerij-Uitgeverij : Jules De Meester. Rousselare. 1914-1916. Anastatische herdruk : Uitgaven Familia et Patria; Handzame. 1977. Prijs : de vier delen : 4.000 fr.

Worden in dit vierde deel besproken de parochies : Sint-Denijs, Sint-Lodewijk, Spiere, Zwevegem, Stasegem, Tiegem, Vichte, Waarmaarde; Wervik, Wevelgem,

en Winkel-Sint-Elooi. Gegevens betreffende het Land van Aalst : Jan-Baptist-Emmanuel de Wyels, edelman uit Onze-Lieve-Vrouw Lombeek was in 1804 proost van Sint-Lodewijk en onderpastoor te Deerlijk, in 1808 pastoor van Gijzenzele en in 1811 pastoor van Viane en aldaar overleden op 30 augustus 1815 in ouderdom van 48 jaar. Een familielid van August Van Baeten, pastoor van Sint-Lodewijk, Lodewijk Van Baeten, vrederechter, huwde op 4 februari 1807 met Leocadia De Schrijver van Ronse. In 1737 was Frans Van Coppenolle pastoor van Zwevegem, gedoopt te Zulzeke op 20 februari 1702, als zoon van Abraham en Suzanne De Bisschop. Abraham was griffier van Zulzeke, Nukerke en Melden. Hij overleed te Zulzeke op 25 augustus 1718 en was gehuwd met Ludovica de Pernes, overleden in 1696 en later met Susanne De Bisschop. V.C. Rogez was in 1865 pastoor van Zwevegem, voorheen leraar aan het kollege van Geraardsbergen. Pieter-Jacobus Senesal was van 1816 tot 1824 onderpastoor te Zwevegem, later pastoor van Mere. Hij was een schrijver en hij zette zijn verhandeling over Tiegem in met een stukje volkskunde : «Berchem is schoone, Ronse spant de kroone, Quaremont en Ruyen zijn twee arme puien, Orroir en Amougis en zijn van geen prijs !!». Bij de opkomst van de telegrafie waren er in 1810 apparaten aangebracht op de kerktorens van Tiegem, Pamel, Sint-Antelinks, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Kornelis-Horebeke en Nukerke. Augustijn Van de Putte, geneesheer en burgemeester van Tiegem, stierf schielijk te Edelare op 22 mei 1865. In 1823 was Frederik De Coninck pastoor van Vichte, voorheen onderpastoor te Ronse. Alois Du Rieu, te Vichte benoemd, doch niet aanvaard, overleed als Jezuit in het kollege van Aalst op 16 september 1839. Maria-Jacoba Van de Vijvere, uit Berchem-Oudenaarde, gehuwd met Joos Lobel, overleed te Waarmaarde op 13 maart 1762. Maria-Fransisca Clement uit Welden, gehuwd met Lieven Crombez, overleed te Waarmaarde op 3 januari 1763. In 1816 was Jan-Baptist Van Achter pastoor van Waarmaarde, werd in 1778 te Geraardsbergen geboren, in 1804 onderpastoor te Aalst, in 1821 pastoor van Sint-Lievens-Esse, in 1833 pastoor van Oombergen en daar overleden op 29 september 1843. Zijn broer Antone Van Achter, te Geraardsbergen geboren, was onderpastoor te Denderleeuw, hij overleed op 4 januari 1816 in ouderdom van 43 jaar. Zijn andere broer Adriaan Van Achter, was onderpastoor te Smeerebbe-Vloerzegem en overleed te Sint-Lievens-Esse op 20 januari 1831 in ouderdom van 68 jaar. Geraard, aangenomen bij de Benediktijnen van Affligem op 27 juli 1456, overleed schielijk in de abdij van Ename op 3 januari 1498, hij was abt van Ename. Ten jare 1605 was Jan Malapert, alias Malpaert, pastoor van Wervik, hij bezat de kapel van Sint-Blasius-Boekel. Pieter-Joseph Vanneste, geboren te Wevelgem op 2 juni 1795 was gehuwd met Frederica Sulmon uit Berchem-Oudenaarde. Jan-Frans Van der Mersch, kapucijn, geboren te Wevelgem op 2 april 1752, werd later onderpastoor te Maarke-Kerkem en pastoor van Letterhoutem. Op 4 juli 1817 werd Servaas Maesele pastoor van Sint-Elooi's Vijve, voorheen pastoor van Merelbeke tot 1817; hij werd geboren te Ardoorie op 17 november 1769.

23) ALGEMEEN

COLONEL de LANNOY

LA SEIGNEURIE PUIS VICOMTÉ D'OGIMONT. A VELAINES ET SES SEIGNEURS.

Le Parchemin. Bulletin bimestriel edité par l'Association Officie Généalogique et Héraldique de Belgique. N° 196. Juillet-août 1978, blz. 207-224. Directeur : ridder Xavier de Ghellinck Vaernewijck, Kasteel, Vorst, 1850 Grimbergen. Drukkerij : Robert Louis, 1050 Bruxelles.

Ogimont, een vrijgoed uit het Keizerrijk, lag aan de rechteroever van de Schelde en was in leen gehouden van de baronie Pamele-Oudenaarde, ingesloten in de parochie Velaines in Henegouwen. In de 12e eeuw behoorde de heerlijkheid Ogimont aan de heren van Wattripont. Oston de Wattripont, ridder, was heer van Wattripont, Ronse, Cordes, Arc-Ainières, Brakel, Amougies en Russeignies. Hij overleed in 1191, was gehuwd met Mabilie d'Avesnes, vrouwe van Cordes, die overleed in 1229. Beide werden te Ronse begraven. Een van de laatste heren van Ogimont was Chrétien-Alexandre, Joseph de la Croix, gedoopt te Doornik op 27 juli 1712. Hij was burggraaf van Ogimont en gehuwd met Marie-Eugenie-Catharine de Renialme, gezegd van Cordes, dochter van Lancelot, heer van Wichelen en Serskamp en van Françoise-Xavière-Joseph van der Dilt de Ten Broeck.

24) ALGEMEEN

NESTOR VAN DEN BOSSCHE

SPOKERIJEN IN DE STREEK VAN ZOTTEGEM.

104 blz. 1977. Gebonden. Met tien tekeningen van Jan Radersma. Uitgave : Europese Bibliotheek. Zaltbommel. (Nederland). Drukkerij : Grafisch Bedrijf De Steigerpoort. Zaltbommel. Prijs : 375 fr.

De verhalen die samensteller heeft bijeengebracht, zijn gezant in de verzamelingen van Isidoor Teirlinck, August Gittée, Cyriel De Vuyst, Fernand Van Es, Renaat van der Linden en van hemzelf. In het bundelen van de vertelsels in deze uitgave heeft de auteur zich laten leiden door de soorten bijnamen, die de haat en de nijd aan de gemeenten in het Zottegemse gegeven hebben. Ze zijn ondergebracht onder de volgende titels : Dommerikken, Vuilikken, Wind- of Drutemakers, Armoezaaiers, en Schooiers, Zonderlinge Pastoors, Kwaad verdrijven en Heksensabatten. De verhalen zijn opgetekend te Hillegem, Grotenberge in de volksmond Breivelde, Elene, Strijpen, Zottegem, Balegem, Leeuwergem, Nederbrakel in de volksmond Brakel, Godveerdegem, Erwetegem, Sint-Goriks-Oudenhove, Sint-Maria-Oudenhove, Velzeke, Oombergen, Herzele, Sint-Lievens-Houtem, Burst, Aaigem, Sint-Antelinks, Dikkele, Dikkelvenne, Woubrechtgem, Scheldewindeke en Michelbeke. Een greep uit onze Zuid-Vlaamse spookverhalen die, hopen we, mag aanzetten tot verdere publikaties. Een kleine opmerking : waarom bleef Sint-Maria-Lierde, en Sint-Martens-Lierde onbezocht ?

25) ALGEMEEN

MARC DE SMET

HET DAGBOEK VAN BARTOLOMEUS DE RANTERE. OUDENAARDE VAN 26 AUGUSTUS 1830 TOT 2 NOVEMBER 1831. DEEL II.

312 blz. Oudenaarde 1977. Uitgegeven door Marc De Smet in opdracht van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde. Drukkerij : Sanderus, Oudenaarde. Prijs : 350 fr.

Het tweede en laatste deel van Rantere's Dagboek (het eerste deel verscheen in 1973) beschrijft dag na dag de gebeurtenissen in zijn stad Oudenaarde. Van wat te Oudenaarde gebeurde was hij overigens een ooggetuige. De bewerkte periode loopt van 1830 tot 1831, dus amper de duur van een jaar. Deze periode staat getekend door de Belgische Omwenteling enerzijds en de pro- en contrabeweging tegenover Leopold I. van Saksen-Coburg, gekozen als koning van het zelfstandige België in tegenstelling met de francofone droom : een Franse prins, anderzijds. Beide politieke spitspunten vonden te Oudenaarde en in de dorpen uit de omgeving grote belangstelling, zo te Berchem, Leupegem en Ename. De Rantere heeft veel belangstelling gewijd aan de inrichting en de werking van de burgerwacht. De internationale politiek uit die dagen vindt de lezer in dit werk terug. Zelfs het doodgewone van elke dag heeft hij genoteerd : zo onder meer de weerkundige aantekeningen. Wijzen we nog op de massa familienamen die in het werk voorkomen, niet alleen de historicus, maar ook de genealoog kan dit werk best gebruiken.

26) ALGEMEEN

HET LAND VAN AALST, EEN HISTORISCHE EVOKATIE.

47 blz. 16 illustraties. Catalogus van de Tentoonstelling ingericht onder de auspiciën van de V.V.V. De Denderstreek met de medewerking van de steden Aalst, Ninove, Geraardsbergen en de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen van 3 juni tot 30 juli 1978. Redactie van de catalogus : K. Baert, stadsarchivaris te Aalst. Drukkerij : De Decker, 9400 Ninove. Prijs : 150 fr.

De catalogus telt 130 nummers. Waren onder meer tentoongesteld : oude landkaarten, beelden, schilderijen, wandtapijten, wapens, boeken, en voorwerpen uit de eredienst en het privébezit. Het tentoongestelde was ontleend aan de steden Aalst, Ninove en Geraardsbergen en aan verschillende dorpen langs of dichtbij de Dender, tussen Aalst en Geraardsbergen. De titel van de catalogus klinkt ietwat misleidend, want het Land van Aalst in zijn geheel is hier niet bedoeld, maar enkel het oostelijk gedeelte. Wat echter dat partieel Land van Aalst toonde, was een bezoek en belangstelling waard. Al mocht hier en daar bij een nummer wat meer historische uitleg bijgevoegd, zo onder meer bij nummer 113, het reliekschrijn van Sint-Bartolomeus uit de kerk van Geraardsbergen. Dit kunststuk heeft tot 1515 behoord tot het geestelijk- en kunstpatrimonium van de kartuize Sint-Maartens Bos te

Sint-Martens-Lierde. Bij akte van 10 juli 1515 schonk prior Michael Dierickx het schrijn aan de kerk van Geraardsbergen, op bede van Daniel van Bouchaute, baron van Boelare, en van Jan de Coster, pastoor van Geraardsbergen. De nog bestaande ommegang in augustus is en blijft een herinnering aan de overbrenging van het schrijn uit de kartuize naar Geraardsbergen.

27) ALGEMEEN

M. STEELS

GENT IN 1860.

Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Kultureel tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent. 7° Jaargang, nr. 4, juli 1978. blz. 150-169. Zes illustraties. Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang, 9000 Gent. Drukkerij : Vita, Zingem.

In 1860 telde Gentbrugge 1669 inwoners en had als burgemeester Van Houtte Louis; Ledeberg telde 4709 inwoners en had als burgemeester Vincent Prosper.

28) ALGEMEEN

KLUISBERGEN. OASE VAN GROEN.

Toeristische folder. 16 blz. Foto's van A. Vandeginste, tekeningen van G. Cosijns, M. Leenknecht en J. Oosterlynck. Uitgave : Dienst voor Toerisme, met medewerking van V.V.V. Kluisheuvels. Drukkerij : Typo-Offset Huysman-Vanneste, Kluisbergen. 1978. Prijs : 10 fr.

De nieuwe gemeente Kluisbergen ontstond in 1970 uit de fusie van Berchem Ruij, Kwaremont en Zulzeke. De uitgevers bieden de toerist notities over de geschiedenis van deze dorpen, archeologische vondsten, over flora en fauna, hun gastronomie en hun kunstenaars en een drietal uitgestippelde wandelingen.

29) ALGEMEEN

POL DE MONT en ALFONS DE COCK

WONDERVERTELSLS UIT VLAANDEREN, UIT DEN VOLKSMOND
OPGETEKEND DOOR POL DE MONT EN ALFONS DE COCK.

330 blz. Gebonden met goudopdruk. 32 illustraties (32 platen van Paul Dom).
Fotografische herdruk van de 2° Vermeerderde Druk, Uitgave : W.J. Thieme &
Cie. Zutphen (Nederland). 1924. Het jaar van de herdruk niet vermeld. Prijs :
450 fr.

De nieuwe heruitgave van dit werk zal zonder twijfel bij onze volkskundigen en
belangstellenden in de volkskunde welkom zijn, want het is lektuur die graag
geaadpleegd wordt. De neventitel van het boek : «Van Prinsen en Prinsessen, van
Duivels en Tooveressen, van Draken en Serpentes, van Reuzen en Sterke Venten»,
laat onmiddellijk de aard van de wondervertelsels vermoeden. De vertelsels waren
opgenomen te Gent, Antwerpen, Lebbeke, Wambeke, Ieper, Leuven, Hamme,
Vinkt, Rupelmonde, Sint-Kwintens-Lennik, Putte-Kapelle, Brussel, Zandvliet,
Wijnegem, Tienen, Diest, Dendermonde, en in het Land van Aalst te Aalst : Her-
dersem, Denderleeuw. Liedekerke, Ninove, Denderwindeke, Iddergem, Welle,
Zegelsem, Kwaremont en Wieze.

30) ALGEMEEN

JEAN JACQUES VAN ORMELINGEN

INVENTAIRES DES FONDS D'ARCHIVES DE L'OFFICE GENEALO-
GIQUE ET HERALDIQUE DE BELGIQUE. CATALOGUE DES POR-
TRAITS, TABLEAUX ET OBIT.

Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association Office Généalogique
et Héraldique de Belgique. N° 195, mai-juin 1978. blz. 162-172. Directeur : rid-
der Xavier de Ghellinck Vaernewijck, Kasteel Vorst, 1850 Grimbergen. Druk-
kerij : Robert Louis, 1050, Bruxelles.

N° 42. Vrijstelling van residentie door Maria-Theresia van Oostenrijk, verleend
aan Benoit de Ruddere, geboortig van Aalst en kanunnik van Sint-Hermes te
Ronse. Benoit de Ruddere werd te Aalst geboren in 1720, als zoon van Pierre-Fer-
dinand de Ruddere, griffier van de Stad en Land van Aalst en van Anna-Catharina
Van den Bossche.

31) ALGEMEEN

BERT DE COCK

VERWANTSCHAP EN MACHT BIJ ADEL EN BURGERIJ IN DE RECENTE GESCHIEDENIS VAN HET LAND VAN WAAS.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor familiekunde. 14° Jaargang, nr. 7, juli 1978, blz. 351-358. Redactieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Cailliau, Oostende.

In deze bijdrage, in feite het referaat op het dertiende Nationaal Kongres te Sint-Niklaas op 9 april 1978, onderlijnen we de familiebanden van een paar bekende machtige families uit het Land van Aalst. Bij de Geraardsbergse familie Spitaels was het niet zeldzaam dat neven en nichten onder elkaar huwden; tussen 1830 en 1860 telde de familie circa acht gemeenteraadsleden, vier schepenen en zes burgemeesters van diverse gemeenten, vier provincieraadsleden, vier volksvertegenwoordigers of senatoren. Een dochter van Adrien Spitaels, burgemeester van Geraardsbergen en mede-stichter van een Henegouwse metaalfabriek, huwde met volksvertegenwoordiger Cruyt, geboren te Lokeren. Een dochter uit dit laatste huwelijk huwde met de latere minister van Justitie, minister van Staat en ambassadeur bij het Vatikaan : Van den Heuvel. Diens dochter huwde met Paul Struye, later voorzitter van de Senaat, en diens zoon Pierre huwde met de kleindochter van de vroegere voorzitter van de Senaat, baron Romain Moyersoens. Een dochter van laatstgenoemde huwde met een kleinzoon van hogervernoemde Cruyt. En zo sluit de kring!!! Vermelden we nog de verwantschap van de Moyersoens met de gekende familie Thuysbaert uit Lokeren : Theresia Thuysbaert huwde met Ludovic Moyersoens; een de Vuyst huwde met de zuster van Romain Moyersoens en zuster De Vuyst met vader Prosper Thuysbaert. Bij het huwelijk van Romain Moyersoens was minister Woeste een van de getuigen. Reeds lang is het duidelijk, konkludeert de auteur, dat aan de basis van het dramatisch geschil priester Daens-bisschop Stilllemans, meer lag dan sociale, politieke en kerkelijke tegenstellingen. De vraag die rijst is of het niet de bourgeoisie was die de doordrijvende priester Daens de strijd deed verliezen.

32) ALGEMEEN

E. OSSIEUR

STUDENTEN EN HUN EXAMENS IN DE FACULTEIT GENEESKUNDE RUG. 1829-1835.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 14° Jaargang, nrs. 8-9, augustus-september 1978. blz. 385-403. Redactieadres : Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Cailliau, Oostende.

Waren uit het Land van Aalst student in de Geneeskunde aan de Rijksuniversiteit te Gent tijdens de geciteerde jaren : Balen Josephus, 20 jaar, geboren te Aalst;

Franschman Joannes-Baptista, 24 jaar, geboren te Zottegem; Fransman Petrus, 23 jaar, geboren te Ninove; Magherman Joannes-Gustavus, 19 jaar, geboren te Ronse; Martou Julianus, 22 jaar, van Gavere; Wilde Ludovicus, 21 jaar, geboren te Moortsele, Beerens François, 19 jaar, geboren te Sint-Martens-Lierde; De Bourdeaud'hui, 17 jaar, geboren te Ronse; De Cnijf Maurice, 21 jaar, geboren te Zottegem; Coppée Remy, 20 jaar, geboren te Zottegem; Van Damme F. Bernard, 23 jaar, geboren te Striipen; Dusong Jean-Baptist, 24 jaar, geboren te Opraekel; De Grave Ange-Eugene, 18 jaar, geboren te Melden; Gijselincq Hippoliet, 20 jaar, geboren te Gavere; De Jaegher Josse, 23 jaar, geboren te Ottergem; Lippens Raphaël, 30 jaar, geboren te Geraardsbergen; Martou Desiré, 33 jaar, geboren te Gavere; Meldert Theodore, 25 jaar, geboren te Ninove; De Moor Charles, 18 jaar, geboren te Aalst; Robijns Desiré, 21 jaar, geboren te Balegem; Saey Isidore, 21 jaar, geboren te Lede; Van der Straeten Theodore, 22 jaar, geboren te Gavere, Temmerman Joseph, 21 jaar, geboren te Aalst.

33) ALGEMEEN

ANTHONY DEMEY

EENBEUKIGE ROMAANSE KERKEN IN OOST-VLAANDEREN.

232 blz. 143 illustraties. **Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen. Bijdragen. Nieuwe Reeks. nr. 5. Gent 1977. Uitgave Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kan aangevraagd worden bij de Provinciale Kulturele Dienst, Bisdomein 3, 9000 Gent. Drukkerij : Erasmus, Ledeborg-Gent.**

Architektonische studie, vakkundig uitgewerkt, van de eenbeukige romaanse kerken in onze provincie. Achtereenvolgens behandelt de auteur van elk van de veertien kerken de bouwgeschiedenis, de beschrijving : plattegrond, buitenaanzicht, binnenaanzicht, de toren, de rekonstruktie : de beuk en het koor. Veel van deze kerken zijn uit het Land van Aalst : Sint-Bavokerk te Baaigem, Sint-Pauluskerk te Godveerdegem, de Sint-Amanduskerk te Hundelgem, de Sint-Vedastuskerk te Nederename, het Onze-Lieve-Vrouwekerkje te Bevingen-Neigem, de Sint-Martenskerk te Oombergen, de Sint-Gangulfuskerk te Paulatem, de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Rozebeke, de Sint-Gorikskerk te Sint-Goriks-Oudenhove, de Sint-Martenskerk te Volkegem, en de Sint-Martenskerk te Westrem.

34) ALGEMEEN

LEO VERCRUYSSSEN

SEKERE PARTIJE HOOGH LANDT MEERDONCK GENAEMT.

268 blz. 107 illustraties. Meerdonk 1978. Uitgave in eigen beheer : Leo Ver-
cruyssen, pastoor te Meerdonk. Drukkerij : Rinda, 2781 Kemzeke. Prijs : 400 fr

Dit jaar 1979 gaat te Meerdonk de plechtige herdenking door van de driehon-
derd jaar geleden aanvraag, gericht aan de bisschop van Gent om de volkrijke buurt
Meerdonk, een wijk van Vracene, als zelfstandige parochie te doen erkennen. Als
onmiddellijke voorbereiding hierop heeft de auteur, pastoor van Meerdonk, zijn
lang ondernomen geschiedkundig werk over Meerdonk meer haast bijgezet en zijn
opzoekingen in een mooi en lezenswaardig boek op de leestafel gebracht. De wijk
Meerdonk is van de gemeente Vracene los geraakt, als parochie in 1807 en als
gemeente in 1846. Nu is Meerdonk gefusioneerd met Sint-Gillis-Waas. Het
historisch gedeelte loopt van einde 18e eeuw tot heden. Volkskunde en folklore
vinden een ruime plaats in het werk. Een paar details voor het Land van Aalst :
waren onderpastoor te Meerdonk : Leo Vekeman, geboren te Erwetegem, later
pastoor van Sint-Martens-Lierde, en Velzeke, overleed te Belsele-Waas; Honoré
Standaert, geboren te Ottergem, thans pastoor te Meldert; Achiel Smekens, over-
leden als pastoor van Wichelen; Broeder Meliaan Nijssens van de Broeders van de
Christelijke Scholen, geboren te Meerdonk op 18 december 1865, overleed te Aalst
op 13 november 1892.

35) ALGEMEEN

OUDE OOSTVLAAMSE HOEVEN.

Bijlage in Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-
Vlaanderen. 27^e Jaargang, nr. 3, mei-juni 1978. Redactie en Beheer : Koningin
Maria-Hendrikaplein 27; 9000 Gent. Drukkerij : L. Vanmelle, Maria-kerke-
Gent.

Oude hoeven uit het Land van Aalst : de stede ter Molen te Scheldewindeke, de
stede s'Mols te Zottegem; het Monnikenhof te Herdersem; het Monnikenhof te
Woubrechtgem; het goed te Mootrel te Oosterzele; het goed te Mottinge te
Appelterre; het Moriaanshoofd te Massemen; het hof te Mottendries te Bam-
brugge; de Munkboshoeve te Velzeke; het goed van Munte te Wichelen, het goed
te Munte te Zegelsem, het goed te Muyshole te Zulzeke.

id. id. nr. 4, juli-augustus 1978.

Het goed te Nazote te Zarlardinge; het goed te Nederclaert te Smetlede, het goed
te Nedersteenbeke te Velzeke; het Neerhof te Hemelveerdegem; het goed te Neu-
ville te Sint-Blasius-Boekel; het goed te Nieuwburg te Berchem-Oudenaarde.

36) ALGEMEEN

MERKWAARDIGHEDEN OVER WAARSCHOOT (12). PRIESTERS GE-
BORTIG VAN WAARSCHOOT.

Ons Meetjesland. Tijdschrift voor Heemschut, Volkskunde en Geschiedenis.
Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift. 11° Jaargang, nr. 1, 1978. blz. 44-48.
Een illustratie. Verantwoordelijke uitgever : Romano Tondat, Peperstraat 83,
9900 Eeklo. Drukkerij : Van Hoestenbergh, Maldegem.

Behoorden tot de parochiale geestelijkheid in het Land van Aalst : Petrus De Vos,
uit de Oostmoer te Waarschoot, 1694, zoon van Petrus De Vos, burgemeester,
werd priester en theologant te Leuven en eindigde zijn studies als tweede in 1715.
Hij werd kanunnik te Ronse en stichtte in 1747 een studiebeurs ten voordele van
zijn familie. Stoffel Tollenaere, priester in 1762, onderpastoor te Wakken, proost
op Ten Ede te Wetteren en overleed als pastoor van Gontrode.

37) ALGEMEEN

EDGAR VANDEGENACHTÉ

OORSPRONG EN BETEKENIS VAN OUDE MATEN.

Ons Meetjesland. Tijdschrift voor Heemschut, Volkskunde en Geschiedenis.
Driemaandelijks Heemkundig, Tijdschrift. 11° Jaargang, nr. 3, 1978. Blz.
94-99. Verantwoordelijke uitgever : Romano Tondat, Peperstraat 83, 9900
Eeklo. Drukkerij : Van Hoestenbergh, Maldegem.

Algemene historiek van de oude landmaten, zo bij de Egyptenaren, Romeinen,
Franken en Engelsen en tenslotte in ons eigen taalgebied, zuid en noord. De auteur
geeft gedetailleerde beschrijving en de betekenis van de oude maten. De verschil-
lende landmaten uit onze gewesten staan in een rijtje volgens het gewest geklas-
seerd. Zo zijn onder andere vermeld de landmaten uit het Aalsterse en in het Oude-
naardse, waarvan een ruim deel behoort tot het Land van Aalst.

38) ALGEMEEN

JACQUES VAN KEYMEULEN

OUDE AKKERMATEN IN OOST-VLAANDEREN.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste Deel. 1978. blz. 129-146. Een illustratie
en vier kaartjes. Uitgave : Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Drukkerij
Vita, Zingem.

De bedoeling van de auteur is geweest een concreet overzicht te geven van het
gebruik, de waarde, de naamverklaring en de verspreiding van de oude akkermaten
in onze provincie, meer in het bijzonder in het Land van Aalst. De richting van zijn

betoog blijkt tweevoudig : in de moderne dialecten gelijktijdig nagaan wat van de oude maten bij de huidige bevolking van het platteland nog is overgebleven en na een onderzoek van de akkermaten in vroegere perioden, gesteund op teksten, de vergelijking maken met de toestand in de middeleeuwen. De kennis van de oude akkermaten, hun naamverklaring en hun waarde vooral blijven voor de lokale geschiedschrijver een lastig onderwerp. Dit artikel wijst hen de weg. De getekende kaartjes met de verspreiding van de akkermaten maken de voorstellingen nog duidelijker.

39) ALGEMEEN

JAAK OCKELEY

TE BEKKERZEEL BEGON DE REVOLUTIE.

Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 21, nr. 1, lente 1978, blz. 30-37. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, Asse. Drukkerij : Van Geertruyen, 1700 Asse.

De voorbereiding op de Brabantse Omwenteling van 1789 gericht tegen keizer Jozef II van Oostenrijk, speelde zich niet enkel af te Bekkerzeel, maar eveneens in de pastorie van Erembodegem. Kolonel Van der Mersch, uit Dadizele, kwam te Oudenaarde raadspensionaris Raepsaet vinden, beide pikten in Schorisse pastoor Janssens op en reisden over Zottegem naar de pastorie van Erembodegem, waar ze allen pastoor Guillelmus van Langenhove gingen vervoegen, ter bespreking. Onder elkaar waren ze goede vrienden.

40) ALGEMEEN

SPROKKELINGEN.

Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift over Asse, zijn streek en zijn mensen. Jaargang 21, nr. 1, lente 1978, blz. 54-56. Uitgave van de Heemkring Ascania. Sekretariaat : Flor De Smedt, Mollestraat 5, Asse. Drukkerij : Van Geertruyen, 1700 Asse.

Uit de reeks grafschriften binnen de kerk van Sint-Godardus te Bekkerzeel citeren we : Fransiscus Van der Meulen, voorheen pastoor van Aspelare en deken van de kristenheid van Geraardsbergen, negentien jaar pastoor van Bekkerzeel, overleed op 26 maart 1723 en uit de rubriek toestand van de parochie Bekkerzeel in 1774 : Petrus-Benedictus Van Baetselier, afkomstig van Meldert, 49 jaar oud, werd in 1763 aangesteld tot pastoor van Bekkerzeel.

41) ALGEMEEN

G. ALGOET - G. VANDENBROECKE

ALFABETISME IN VLAANDEREN EN INZONDERHEID IN ZUIDELIJK VLAANDEREN. EINDE 18^e EEUW - CA 1870.

Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring De Gaverstreke. Waregem. 5° Jaarboek. 1977. blz. 142-178. Voorzien van kaartjes en tabellen. Voorzitter : G. Algoet, Stationstraat 39, 8790 Waregem. Drukkerij : Delmulle, Waregem.

De degelijk uitgewerkte bijdrage geeft enkele interessante gegevens over het alfabetisme in het Aalterse : omstreeks het midden van de 19^e eeuw was de scolarisatiegraad van het arrondissement Aalst — stad Aalst niet bijgerekend — 365/1000, van het arrondissement Oudenaarde, waartoe ook veel gemeenten uit Land van Aalst bijhoren, 277/1000. De verspreiding van het alfabetisme omstreeks 1785 in het arrondissement Aalst : Oordegem, 50,9 voor mannen en 21,1 voor vrouwen; Leeuwergem : 41,7 en 4,2. Elene : 75,0 en 31,2. Haaltert : 61,9 en 21,1. Herzele : 45,5 en 17,2. Vlierzele : 52,2 en 24,6. Impe : 60,0 en 14,3. Gemeenten platteland : 53,3 en 18,5 ook 49,8 en 16,7. Aalst stad : 68,0 en 46,0. Arrondissement Oudenaarde : Ruien : 23,4 en 8,4. Schorisse : 23,4 en 10,6. Sint-Martens-Lierde : 54,4 en 5,9. Zulzeke : 44,4 en 12,2. en Ronse stad : 35,0 en 27. Alfabetisme onder de conscrits in Oost-Vlaanderen, arrondissement Aalst : in 1845-1850 : 46,6 in 1855-1860 : 47,3; in 1865-1870 : 55,4 en in 1875-1880 : 66,4. De procentuele toename bedroeg voor het arrondissement Aalst 42,5. Een bijdrage die het raadplegen meer dan waard is.

42) ALGEMEEN

RUDI DE PAUW

DE MOLENBEEK.

De Spooklinde. Driemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Kring voor Actualiteiten, Geschiedenis en Heemkunde te Sint-Lievens-Houtem. Eerste jaargang, nr. 2, juli 1978. blz. 5-10. Negen illustraties. Redactieadres : Notaris Jo Verbruggen te Sint-Lievens-Houtem. Drukkerij : Eurografica, Burst.

De Molenbeek heeft haar bron te Oombergen en draagt daar de naam Kottembeek, doorkruist als Beke Sint-Lievens-Houtem, Letterhoutem en Bavegem, loopt als Molenbeek door Oordegem, Westrem, en Massemen en vloeit te Wetteren in de Schelde. De Molenbeek, met haar talrijke bijwateringen, heeft een afwateringsgebied van zes duizend hektaren. Een merkwaardig detail : aan de grens Massemen-Westrem vinden we de watermolen De Pauw; het waterrad meet zo maar vijf meter diameter, het is veruit het grootste onder al de watermolens van Oost-Vlaanderen.

FILIP LEMMENS

REPERTORIUM VAN DE XIXe EEUWSE BIDPRENTJESPORTRETEN.

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 14^e Jaargang, nr. 5, mei 1978. blz. 237-240. Twee illustraties. nr. 6, juni 1978. blz. 309-312. Twee illustraties. Redactieadres : Centrum voor Familiegesciedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij : Cailliau, Oostende.

Uit het Land van Aalst : Hebbelynck Pieter-Francies, geboren te Baaigem en overleden te Merelbeke op 10 september 1871 in de ouderdom van 83 jaar, gehuwd met Scholastique Van Hecke, burgemeester van Merelbeke, erevoorzitter van meerdere verenigingen. Heynssens Charles-François, geboren te Gent op 3 oktober 1829 en overleden te Ronse op 11 januari 1892, was onder meer leraar te Gijzegem en later pastoor van Bottelare en Ronse. Lambrecht Celina-Joanna-Maria, geboren te Welden op 3 november 1832 en aldaar overleden op 27 juni 1897. Lambrecht Henricus-Carolus-Camillus, geboren te Welden op 26 januari 1848 en overleden als bisschop van Gent te Denderleeuw op 2 juli 1888.

nr. 7, juli 1978. blz. 345-350. Twee illustraties.

Moreels Augustijn, geboren te Melsen op 20 september 1818 en overleden te Oostakker op 26 oktober 1889, werd op 31 juli 1843 onderpastoor te Opbrakel. Myncke Cesarine-Marie, geboren te Ledeberg op 10 juni 1851 en overleden te Gent op 25 augustus 1897, gehuwd met Gustave De Pauw. Otte Hortense-Henriette, geboren te Mater op 4 september 1826 en overleden te Ronse op 6 juli 1899, gehuwd met Alexandre Regibo.

nrs. 8-9, augustus-september 1978. blz. 405-408. Twee illustraties.

Philips Maria-Joseph, geboren te Burst op 13 januari 1825 en overleden te Kerksken op 9 augustus 1898, weduwnaar van Nicolaas-Felicianus Hendrickx. Piens Marie-Josephine, geboren te Balegem op 7 juli 1876 in ouderdom van 47 jaar, gehuwd met Eugène De Wilde. Poelaert Hippolytus-Fransiscus, geboren te Gent op 17 maart 1817 en overleden te Gavere op 28 december 1890, was onderpastoor te Sint-Maria-Lierde, Vlierzele en Zarlardinghe, in 1871 pastoor te Appelterre en in 1875 pastoor te Bambrugge. Regibo Alexandre : geboren te Ronse op 7 januari 1827 en te Ronse overleden op 18 januari 1894, geneesheer en oud-gemeenteraadslid, gehuwd met Otte Hortense.

nr. 10, oktober 1978. blz. 451-456. Twee illustraties.

Scheerlinck Joseph, geboren te Nederhasselt op 18 oktober 1919 en overleden te Gent op 24 november 1890, gehuwd met Constantia Cooreman. Scheerlinck Pieter-Adolf-Alfons, zoon van Jacob en van Joanna Van den Berghe, geboren te Kerksken, gemeenteraadslid, overleden te Kerksken, op 8 november 1880. Schiffer Henricus, geboren te Gent op 6 juli 1861 en overleden te Sint-Amandsberg op 2

december 1899, surveillant te Ronse, in 1885, leraar aan het Sint-Gregoriusinstituut te Ledeberg, ook in 1885. Six Bernardus, geboren te Moorsele op 19 december 1771 en overleden te Gent op 1 augustus 1867, pater Augustijn. T'Kint Joannes-Baptista, geboren te Nieuwerkerken op 1 december 1808, aldaar overleden op 18 juni 1894, weduwnaar van Maria-Felicitas Berlengee.

44) ALGEMEEN

GRIET MARECHAL

LEPRA-ONDERZOEK IN VLAANDEREN (XIVe-XVIe EEUW).

Annales de la Société Belge d'Histoire des Hôpitaux. Publié avec l'aide du Ministère de l'Education Nationale et de la Culture Française. Annalen van de Belgische Vereniging voor de Hospitaalgeschiedenis. Uitgegeven met de steun van het Ministerie van Nationale Opvoeding en de Nederlandse Cultuur. XIV. 1976. Uitgave 1978. blz. 27-65. Drukkerij-Uitgeverij : Erik Veys, 8880 Tielt.

De lepra, van aard een chronische infectieziekte, die progressief verloopt en gewoonlijk eindigt met de dood door het optreden van verwickelingen, is in onze gewesten een gevreesde ziekte geweest. De auteur, werkleider bij het Rijksarchief te Gent, geeft een algemeen overzicht over de lepra-ziekte in Vlaanderen vanaf de 14e eeuw tot de 16e eeuw. Onder meer schrijft ze over de kennis van de ziekte, de onderzoekcentra, wie de zieken onderzocht, het opsporen, de beoordeling en het beroep, het belang leproos te zijn, de leprozenstatistiek voor Brugge; als slot geeft ze een paar tabellen : onderzoeken door de Brugse leprozerie (1520-1555) met aanduiding der voornaamste steden van herkomst en de lijst van leprozen in de Brugse leprozerie onderzocht of opgenomen in de periode 15520-1555. Het Rijke Gasthuis van Gent was bevoegd voor de leprozen van stad en kwartier van Gent, namelijk voor de kasselrijen van Oudburg, het Land van Waas, de Vier Ambachten, het Land van Dendermonde, het Land van Aalst en Geraardsbergen, Kortrijk en Oudenaarde.

45) AALST

W. HAMERLYNCK

DE EKLOSE VOORoudERS VAN MGR. LEONCE-ALBERT-BAZIEL VAN PETEGHEM, BISSCHOP VAN GENT.

De Eik. Driemaandelijks tijdschrift voor Familiegesciedenis. Eeklo. Meetjesland. Jaargang 3, nr. 3, september 1978. blz. 133-146. Gestencild. Verantwoordelijke uitgever en redaktiesekretaris : W. Hamerlynck, Herbakkersstraat 3, 9900 Eeklo.

In feite is deze genealogie een breder uitwerken van de kwartierstaat van Mgr. Van Peteghem, opgesteld door Guido De Wulf en verschenen in Vlaamse Stam

1978, blz. 123. Onder de voorouders van Mgr. Van Peteghem noteren we in het Land van Aalst: Christianus van Gijseghe, gedoopt te Aalst op 27 maart 1674 en overleden te Aalst op 3 december 1748, zoon van Judocus Van Gijseghe en Maria Cosyns, die te Aalst huwden op 24 juni 1771 en woonden in de Kapellestraat te Aalst. Christianus Van Gijseghe, huwde met Anne-Marie de Carion, dochter van jonker Charles-Anthone de Carion, heer van Stuyves en van Marie-Anne de Eano. Anne-Marie de Carion overleed te Aalst op 6 juni 1734; zij was vrouwe van de heerlijkheid van Stuyves te Zillebeke, kasselrij Ieper. Christianus Van Gijseghe en Anne-Marie Carion hadden vijf kinderen: Frans-Judocus, geboren circa 1715, Anna-Theresia-Ferdinande, geboren circa 1717, die te Aalst op 18 september 1739 huwde met Livinus Craene, Hyacinthus-Frans, geboren circa 1718, huwde te Eeklo op 16 maart 1738 met Maria-Cornelia Schreij en overleed te Eeklo op 13 maart 1763; Catharina-Judoca, geboren circa 1721 en Nicolaus-Joannes, geboren te Aalst op 15 maart 1725.

46) AALST

REGINE MARCOEN

HET OPENBAAR AMBT TE AALST IN DE 15e EEUW.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste deel. 1978. blz. 21-32. Een illustratie. Uitgave van Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Aalst. Drukkerij: Vita, Zingem.

Het artikel bevat de hoofdlijnen uit een onderzoek als licentiaatsthesis door de auteur voorgedragen onder de titel: Prosopografie van het wereldlijk openbaar ambt te Aalst in de XVe eeuw (1964). Ze gaat onder meer na welk aandeel bepaalde Aalsterse families hadden in de ambten van meier, baljuw, schepen en klerk. Samenvattend besluit de auteur: zouden we kunnen besluiten dat, afgezien van de grafelijke vertegenwoordigers die meestal vertrouwelingen en vreemden waren, het hoofdaandeel van de macht ter plaatse berustte in handen van de schepenen. Deze vormden geen gesloten groep, ofschoon er zich wel enkele clans met dominerende invloed aftekenden. Ze vonden hun wortels en vertakkingen vooral binnen de textielnijverheid en de brouwnijverheid.

47) AALST

LUC ROBIJNS

BIJDRAGE TOT DE STUDIE VAN DE AALSTERSE WANDTAPIJT-WEVERS.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste deel. 1978. blz. 33-127. Negen illustraties. Uitgave van Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Aalst. Drukkerij: Vita, Zingem.

De wandtapijtkunst in onze belangrijkste steden kwam in de laatste decennia af en toe in de kijker. Enkele studies zijn daarover uitgegeven. Aalst echter kreeg geen bekendheid. Geen enkel tapijt kan Aalst worden toegeschreven. De auteur onderzoekt enkele documenten, zoals de meermaals gepubliceerde statuten van het Sint-Genoveva-broederschap van de tapijtwevers (1496) een nooit geraadpleegd rekeningsregister van hetzelfde broederschap (1536-1618). We noteren de volgende, zeer degelijk gedocumenteerde hoofdstukken: techniek en gebruik van tapijtwerk, Aalst als weefcentrum, ontstaan van de tapijtweverij te Aalst, belangrijke Aalsterse weversfamilies, wevers en ontwerpers, de oprichtingsoorkonde van het tapijtweversgild en andere verordeningen in verband met de tapijten, Sint-Genoveva als patrones, het rekeningsregister (1536 - aangevuld tot 1618) de produktie, een grote onbekende, teloorgang na 1582 niettegenstaande het nieuw impuls, en opheffing in 1618. Uit al wat de auteur heeft opgediept kunnen nog geen tapijten Aalst worden toegeschreven. Maar hij voorziet desbetreffend een konkrete verandering, steunend op twee mogelijke merken en de talrijke namen die de baan openleggen naar verdere opzoekingen. Een register of index van al de geciteerde persoonsnamen in verband met de tapijtnijverheid sluit het werk af. Streng wetenschappelijk historisch werk! We verwachten dat de auteur, deskundige in de geschiedenis van onze cultuur, meer zal kunnen aan het licht brengen.

48) AALST

WILFRIED VERNAEVE

NOPENDE HET BIER.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste deel. 1978. blz. 149-164. Vier illustraties. Uitgave van Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Aalst. Drukkerij: Vita, Zingem.

Over bier, het brouwen, tappen, betalen van accijnzen en dies meer te Aalst is weinig gepubliceerd, althans beweert de auteur. Archiefmateriaal echter is er bij de vleet. Zijn opzet bestaat erin een overzicht te geven van de plaatselijke wettelijke bepalingen in verband met brouwen en tappen van bier. De periode loopt van het midden van de 16e eeuw tot aan het einde van het Oud Regime. Zijn betoog is hoofdzakelijk gebaseerd op de Aalsterse ordonnantieboeken. Worden nader bekeken: de bieraccijnzen, soorten bier, vervoer van het bier, de brouwerijen en het brouwen, drinken van bier, de maten en als bijlage volgt een lange lijst van Aalster-

se brouwerijen met hun ligging in de stad en de namen van brouwers of van eigenaars.

49) AALST

HENDRIK STRYPENS

DAENS EN HET PROGRESSISME IN BELGIE. 1830-1914.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste deel. 1978. blz. 167-187. Twee illustraties. Uitgave van Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Aalst. Drukkerij: Vita, Zingem.

Speuren in de geschiedenis van het Daensisme behoort alvast niet tot het verleden; de aandacht van de hedendaagse historicus blijft nog gericht op en geboeid door deze spannende episode uit ons politiek verleden. In zijn bijdrage belicht de auteur de golving van het Daensisme, ontleedt nauwkeurig en verantwoordt het pro en contra van deze beweging, met als hoofdakteurs priester Daens uit Aalst en minister Charles Woeste. De grote lijnen uit het betoog: de periode 1830-1839, democratisch Vlaamse en sociale beweging zijn één, de periode van 1840-1849, de periode van 1850-1873, de periode van 1875-1884, de Vlaamse Beweging wordt in een godsdienstig en vrijzinnig blok verdeeld, de periode 1885-1890, de periode van 1890-1893, het tot standkomen van het Daensisme, de periode 1894-1896, de neutralisering en isolering van het Daensisme, de periode van 1897-1906, de uitschakeling, het Daensisme en het socialisme, de periode van 1906-1914 en de splitsing van de Vlaamse en sociale beweging. Een goed stuk politieke geschiedenis.

50) AALST

JOS GHYSENS

PETRUS VAN NUFFEL (1871-1939). BIJDRAGE TOT EEN BIO-BIBLIOGRAFISCHE BENADERING.

Alostana. Historische Bijdragen. Eerste Deel. 1978. blz. 199-227. Vijf illustraties. Uitgave van Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis. Aalst. Drukkerij: Vita, Zingem.

De biografie van Petrus Van Nuffel kunnen we als volgt samenvatten; geboren te Aalst op 10 juli 1871, liep school in het bisschoppelijk kollege te Aalst, werkte op de drukkerij van Petrus Daens, vestigde zich rond 1886 als zelfstandig drukker-uitgever. In 1901 trad hij toe tot de politie van Aalst, werd adjunct-politiekommisaris in 1907, in 1938 benoemd tot stadsconservator en stadsarchivaris en overleed te Mijlbeke-Aalst op 10 augustus 1939. De auteur schetst de beroepsbezigheden van Petrus Van Nuffel en zijn literaire en artistieke ontplooiing. Petrus Van Nuffel was ook de stichter van de Aalsterse Kunstkring. De bibliografie bestrijkt velerlei onderwerpen: geschiedenis, monografieën, biografieën, folklore en volksleven,

Schone Kunsten, reisverhalen, cantaten, liederen, operette, toneel, gedichten, romans, verhalen en essays, verschenen in boekvorm of bijdragen verschenen in tijdschriften en kranten. Petrus Van Nuffel was een veelzijdig ontwikkeld Aalstenaar en zeker een van de grootste Aalsterse schrijvers die wat meer in het licht kan worden gezet.

51) BAAIGEM

X.

KUIEREND DOOR BAAIGEM.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 27e Jaargang, nr 3, mei-juni 1978. blz. 74-77. Drie illustraties. Redactie en Beheer: Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij: L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Hoofdzakelijk penseelt de auteur het geografisch schoon en het rustig leven op dit landelijk dorp, afgelegen van het stadsgewoel en razende autowegen. De Prinsen molen, de oude Hoeve Makegem (1687), het hof ter Wallen zijn het bezichtigen waard. Maar ... de toerist lust hierbij wel een flink hapje geschiedenis.

52) BAARDEGEM

H. SPRANGERS

ONZE KWARTIERSTAAT. MONSEIGNEUR JULES VAN HUFFEL (1883-1953).

Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis. Maandblad van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde. 14e Jaargang, nr. 10, oktober 1978, blz. 467-475. Een illustratie. Redactieadres: Centrum voor Familiegeschiedenis, Wolstraat 39, 2000 Antwerpen. Drukkerij: Cailliau, Oostende.

Op de kwartierstaat van priester, toondichter en koorleider Monseigneur Jules Van Huffel volgt de stamreeks Van Nuffel, waaruit we citeren: Steven van Nuffele, geboren circa 1525 en overleden circa 1578, meier van Londerzeel voor de Prins van Oranje, heer van Grimbergen, hij was gehuwd met Josyne van Praet, geboren 1535 en overleden rond 1589, dochter van Gillis van Praet uit Baarddegem en van Josyne van Langenhove.

53) BAVEGEM

G. DE SMET

De «DIKKE LINDE» TE BAVEGEM.

De Spooklinde. Driemaandelijks Tijdschrift uitgegeven door de Kring voor Actualiteiten, Geschiedenis en Heemkunde te Sint-Lievens-Houtem. Eerste jaargang, nr 2, juli 1978. blz. 22-23. Twee illustraties. Redactieadres: Notaris Jo Verbruggen te Sint-Lievens-Houtem. Drukkerij: Eurografica, Burst.

Aan deze oude linde zijn ettelijke spookverhalen verbonden die tot op onze dagen nog voortleven. Maar ... de linde was ook een geliefkoosd plekje voor de vrijers. Figuren als Kledden of Kludden en Jan de Lichte ontmoeten we eveneens onder de spookverhalen.

54) BERCHEM

B. V. N.

UIT DE GOEDE OUDE TIJD.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen. 27e Jaargang, nr 2, maart-april 1978. blz. 37-38. Drie illustraties. Redactie en Beheer: Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij: L. Vanmelle, Mariakerke-Gent.

Kennismaking met Gaston De Busschere, een echt volkstype, geboortig van Lichtervelde, Schrijver geeft enkele staaltjes uit dit bruisend leven en typeert hem als een levendige verteller, en wandelende encyclopedie van Berchem.

55) ENAME

L. MILIS

ABBAYE DE SAINT-SAUVEUR A EENAME.

Monasticon Belge. Tome VII. Province de Flandre Orientale. Deuxième volume. 1977. blz. 11-52. Uitgave: Centre de Recherches d'Histoire Religieuse. Administration: 41, rue de Péry, Liège. Drukkerij: J. Duculot, Gembloux.

Na het uitgebreid overzicht van de bronnen en gepubliceerde werken en bijdragen over de abdij, geeft de auteur het bondig relaas van de voorgeschiedenis van de abdij van Ename. De opkomst van de abdij van Ename, gelegen aan de rechteroever van de Schelde, vertoont rechtstreeks verband met de teleurgang van de rol die deze lokaliteit speelde op militair en commercieel gebied. In 974 rees daar een lotharings castrum uit de grond, opgericht tegen Vlaanderen. Rond dit castrum bloeide de handel op en een haven werd aangelegd. Vóór 1025 telde Ename drie

kerken : de Onze-Lieve-Vrouwkerk van het castrum, de H. Verlosserskerk en Sint-Laurentiuskerk, deze laatste beide kerken van de haven. Bovendien was daar nog de moederkerk van Nederename. De graven van Ename installeerden in de Onze-Lieve-Vrouwkerk een kapittel van wereldlijke kanunniken. In 1047 werd Ename definitief bij Vlaanderen ingelijfd. Het castrum verviel en de handel ging over naar Oudenaarde. In 1063 installeerde graaf Boudewijn V van Vlaanderen de Benediktijnermonniken. Het aantal mocht de twaalf niet overtreffen. Enige jaren later verlieten de monniken de Onze-Lieve-Vrouwkerk en vestigden zich in de H. Verlosserskerk. De Sint-Laurentiuskerk werd parochiekerk. De Onze-Lieve-Vrouwkerk, vervallen en gerestaureerd, droeg voort de naam capelle te Lottrycke, duidend op haar lotharings verleden. Kort na 25 oogst 1795 zijn de monniken uit de abdij verdreven en alles werd verkocht. De abdij bezat goederen t' Oudenaarde, Etikhove, Ename, Maarke, Kerkem, Volkegem, Nederbrakel, Elst, Zegelsem, Eine, Pervijze, Kortemark, Bossuit, Sint-Antonispolder; Nederename, Welden, Munkzwalm, Sint-Maria-Latem, Paulatem; Oosterzele, Balegem, Kluizen; Nukerke, Leupegem, Eke, Nazareth, Bassilly, Hellebecq, Mater en de bossen van Bambrugge. In totaal heeft de abdij 45 abten gekend. Waren afkomstig uit het Land van Aalst : Arnold II, geboren te Ename; abt in 1250; Boudewijn de Veteri Curte, waarschijnlijk van Sint-Goriks-Oudenhove, abt in 1260; Geraard de Stürpen, geboren te Striipen, abt in 1273; Egidius van Schendelbeke, ook gezegd Haec, was nog abt in 1323; Godfried van Schorisse, abt in 1419, overleden op 19 september 1465; Godfried van Brakel, abt in 1497; Charles-Philippe de Rodoan, zijn vader was heer van Beerlegem, was abt in 1593, in 1598 bisschop van Middelburg en in 1604 bisschop van Brugge, hij overleed op 7 juli 1616; Ignace De Smet, geboren te Aalst, abt in 1682, overleed op 21 september 1703.

56) ENAME

EDDY DHOOP

ENAME IN OUDE PRENTKAARTEN, FOTO'S EN DOODSBEELDEKENS.

92 blz. 100 illustraties. Initiatief en begeleiding : M. De Smet, VVM en M.J. Tulleken, stadsarchivaris. Uitgave : VVM. Vereniging voor Vreemdelingenverkeer en Monumentenzorg. Oudenaarde. 1978. Drukkerij : Vandevelde, Oudenaarde. Prijs : 250 fr.

Op een overzichtelijke historische kijk op Ename volgt de boeiende illustratie waarin we een reeks beelden vinden van de vermaarde abdij van Ename.

57) EREMBODEGEM

JOHAN VAN MECHELEN

PAUL DE RIJCK.

Oostvlaamse Literaire Monografieën. Deel I. blz. 81-111. Zeven illustraties. *Kultureel Jaarboek voor de Provincie Oost-Vlaanderen. Bijdragen. Nieuwe Reeks.* nr 3, Gent. 1977. Uitgave : Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. Kan aangevraagd worden bij de Provinciale Kulturele Dienst, Bisdomplein 3, 9000 Gent. Drukkerij : Erasmus, Ledeborg, Gent.

Literair-kritische kijk op de letterkundige en historicus Paul de Rijck in 1913 geboren te Erembodegem-Terjoden en op 43 jarige leeftijd te Gent overleden in 1956. Naast de korte biografie geeft de auter de bibliografie van zijn werken. Deze ons vroeg ontvallen literator en historicus was in alle kulturele middens een dynamische figuur, een organisator, een leider en een vriend.

58) ETIKHOVE

DENISE LELARGE

LA GENEALOGIE ET L'HERALDIQUE AU SERVICE DE L'HISTOIRE DE L'ART. HOMMAGE A LUC ET PAUL HAESAERTS.

L'Intermédiaire des Généalogistes. Revue bimestrielle. Anno XXXIII. n° 196, avril 1978. blz. 312-315. Twee illustraties. Editeur responsable : M. Bergé, rue de la Poste, 1030 Bruxelles. Drukkerij : Efficient, 1070 Bruxelles.

Hulde aan de gebroeders Haesaerts Luc : dokter in de rechten, licentiaat in de wijsbegeerte, ere-advokaat aan het Beroepshof te Brussel en auteur, geboren te Boom op 21 september 1899 en overleden te Ukkel op 18 november 1962 en Paul : kandidaat in de Rechten, deed studies betreffende de schilderkunst en architectuur aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten te Antwerpen, geboren te Boom op 15 februari 1901 en overleden te Brussel op 31 januari 1974. In de tijdspanne van 1925 tot 1930 richtten beide de «Beweging Etikhove» op en waren de bezielers van deze beweging. Te Etikhove logeerden ze in de herberg De Vos en hadden er contact met Valerius De Saedeleer, Tytgat, Hippoliet Daeye en nog andere.

59) EVERBEEK

S. DE LANGE

EVERBEEK : EEN VERGETEN UITHOEK VAN DE VLAAMSE ARDEN-
NEN.

Toerisme in Oost-Vlaanderen. Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen.
27e Jaargang, nr 2, maart-april 1978. blz. 33-36. Zes illustraties. Redactie en
Beheer : Koningin Maria-Hendrikaplein 27, 9000 Gent. Drukkerij : L. Van-
melle, Mariakerke-Gent.

De landbouwgemeente Everbeek telt twee parochies en dus twee kerken : de kerk van Everbeek-Beneden, in de volksmond Boembeke en Benedenkwartier, en de kerk van Everbeek-Boven, het Bovenkwartier. Was Everbeek een vergeten uithoek van de Vlaamse Ardennen, evengoed was Everbeek een vergeten uithoek in het franstalig Henegouwen. Kortgeleden kwam hierin een grote verandering. In 1963 kwam Everbeek in zijn geheel, zonder verdere politieke verwickelingen, over naar de provincie Oost-Vlaanderen en in 1977 fuseerde Everbeek met Brakel. De eeuwenlang verwaarloosde nederlandsprekende bevolking van Everbeek leeft nu aangesloten bij de grote Vlaamse gemeenschap. Ook kerkelijk, want Everbeek behoort nu tot het bisdom Gent. De auteur, op gebied van taalgrensgeschiedenis een specialist, weidt breed uit over de feodale tijd, over de heren als de Croy's, de Wielant's en de Merode's, over de heerlijkheden, over de toponymie, over het karakter van de Everbeekse mens, over de folklore. Zoals Flobecq en Lessen was Everbeek ver bekend voor zijn teelt van geneeskundige planten zoals lindebloemen, camomillen, valerianen, munte en angelieken. Buiten het eminent natuurschoon heeft Everbeek de toerist niets bijzonders te bieden, we bedoelen op stuk van gebouwen. Maar wat de bezoeker te zien krijgt, loont de moeite Everbeek aan te doen.

Deinze-Gottem

Valère GAUBLomme.

TWEE OUDE WINDMOLENVERMELDINGEN IN DE STREEK VAN GERAARDSBERGEN.

Vloerzegem.

Margriet van Enghien, overleden in 1290, weduwe van Raas van Liedekerke, vermeldt in haar testament van 21 november 1294 een windmolen te «Vlusinghem» bij Geraardsbergen (1).

In 1396 wordt alhier een zekere weduwe Jan Muelemans vermeld (2). In 1575 wordt de Vloerzegem opnieuw deze windmolen vermeld : «Jan van Hughevelde heeft in pachte van den grave van Bueren sekeren wintmuelen» (3).

Volgens Van der Maelen had Smeerebbe-Vloerzegem in 1834, naast de windmolen, nog een watermolen voor slechts 524 inwoners (4).

St. Maria-Lierde.

In het Rijksarchief te Gent bestaat een akte welke bewijst dat de staakmolen van St. Maria-Lierde reeds bestond in de 14e eeuw.

Op 7 november 1376 verkoopt Willem van Courtroisien aan Jan de Marscale, de windmolen van Waesberghe samen met een bos (5).

In 1396 wordt alhier ook een Jan Mueleman vermeld (2).

Volgens de Penningkohieren van 1571 bezat deze gemeente een korenwindmolen : «Lieven van Lierde er oock houdende in pachte van mijn heere van Mastaing de coornwintmeulen deser prochie» (3) (6).

Volgens Van der Maelen had St. Maria-Lierde in 1834 reeds 3 windmolens voor 1.844 inwoners. Op de militaire stafkaarten van 1870 wordt hierbij nog een watermolen vermeld (4).

- (1) de Liedekerke Guy : Histoire de la Famille de Gavre et de Liedekerke. 2e deel 1959.
- (2) De Brouwer J. : Buitenpoortersboek van Geraardsbergen van 1396, met bewerking. Gent 1954.
- (3) De Brouwer J. : De molens in het land van Aalst omstreeks 1575. 1959.
- (4) Van der Maelen P. : Dictionnaire géographique de la Flandre Orientale. Brussel 1834.
- (5) Rijksarchief Gent : Fonds Desmanet de Bièsme. n° 2063. Origineel op Perkament met 1 zegel en 6 andere verdwenen.
- (6) Van de Putte J. : De molens van het Arr. Oudenaarde. p. 125 «De Waesbergmolen». 1974.

Besluit :

Grondig historisch onderzoek zal wellicht aantonen dat elk belangrijk dorp in Vlaanderen vanaf 1300 zijn windmolen (of watermolen) bezat. Wanneer zullen we over een kaart beschikken met de verspreiding van de windmolens in Vlaanderen respectievelijk in de 13e en 14e eeuw ?

Dr. Luc Goeminne, Zulte.

**BOUWEN DOOR DE EEUWEN HEEN IN VLAANDEREN
PROVINCIE OOST-VLAANDEREN
ARRONDISSEMENT AALST**

In opdracht van het Ministerie van Nederlandse Cultuur.

Deze tweedelige inventaris — een keurige uitgave — werd op 27 juni 1978 voorgesteld op een persconferentie door Minister R. De Backer-Van Ocken in de feestzaal van het stadhuis te Aalst.

Dit lijvig werk (888 blz.) behandelt de 84 deelgemeenten met de 10 hoofdgemeenten van het arrondissement, geconditioneerd door de centra Aalst, Geraardsbergen, Ninove en Zottegem. In de tekst 397 foto's, 28 plattegronden en 16 kleurenplaten, gevolgd door 2.011 archieffoto's, alles op glanzend papier.

Hoofddoel van deze snelinventaris is te dienen als uitgangspunt voor het aanleggen van te beschermen monumenten, dorps- en stadsgezichten. Tevens een merkwaardige gids van de evolutie in onze streekarchitectuur. Naast historische en esthetische beschouwingen wordt aandacht geschonken aan de verdwijnende krotwoningen, aan de «ingangen» of «koertjes», aan de industriële archeologie. Met nadruk wordt gewezen op het ongeschonden bewaren van «het geheel» : een wijk, een straat, een landschap.

Het alfabetisch rangschikken van straten en pleinen vergemakkelijkt het gebruik, een kort historisch overzicht van de behandelde gemeente gaat steeds vooraf, op de adequate beschrijving van de buitengevels volgt soms een bondige vermelding van het roerend bezit, ook de voornaamste geschiedkundige bronnen worden vermeld. Het werk wordt besloten met een register der architecten, een beknopte literatuuropgave, een lijst van de beschermde monumenten en landschappen, registers van plattegronden en kleurenplaten.

Als gevolg van de korte tijdspanne waarover de samenstellers beschikten — het ging immers om een snelinventaris — zijn er wel vlekjes te ontdekken. Het historisch overzicht is niet steeds volledig te

vertrouwen en zetfouten zoals «O.-L.-Vrouwen ten Booren» voor O.-L.-Vrouw ten Roozen kunnen de lezer wel eens last bezorgen.

Toch staan wij in bewondering voor deze uitvoerige studie, hoofdzakelijk het werk van Mej. M. Eeman, lic. Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde en de heer A. Lintens, lic. Geschiedenis. Dit overzicht van ons arrondissement in woord en beeld getuigt van een oordeelkundig en onverdroten speuren in het verleden en het heden. Persoonlijk hebben wij het meegemaakt hoe Mejuffer Michèle Eeman zich met hart en geest heeft ingezet om de vele bouwstenen te verzamelen voor deze inventaris waarvoor het nageslacht haar dankbaar zal zijn !

Wij hopen dat zoveel noeste arbeid niet alleen als sierstuk zal prijken in onze bibliotheken ? Het weze het WETBOEK, veelvuldig te raadplegen door allen die verantwoordelijkheid dragen voor het behoud van ons kostbaar erfgoed.

Het werk is te verkrijgen in de boekhandel tegen 800 fr. per deel.

F.C.

EEN PROEVE VAN SOLIDARITEIT VAN DE INWONERS VAN POLLARE ONDER HET FRANS BEWIND.

Toen François de Kocker, verbonden aan de lichte 1809 voor militaire dienstplicht in het Franse leger, zijn oproeping ontving, verkoos hij — eerder dan de Franse overheerser te dienen — onder te duiken en het leven van voortvluchtige te leiden. Voortvluchtige inderdaad, want al spoedig werd opsporings- en aanhoudingsbevel uitgevaardigd.

Op een zijner zwerftochten werd hij echter gevat door de veldwachter van Denderwindeke Jan Frans van Lierde die hem opsloot bij herbergier Jan Baptist Slooten en hem daar bewaakte in afwachting van zijn overbrenging. Blijkbaar was Denderwindeke op dat ogenblik geen «amigo» rijk daar de voorlopige opsluiting in een herberg gebeurde, toestand die minder de veiligheid van het arrest begunstigde doch anderzijds allicht wel werd geapprecieerd door de bewaker, en wie weet ook door de bewaakte.

Het nieuws van de gevangenneming — uiteindelijk een niet alledaagse gebeurtenis te Denderwindeke werd al zeer snel megedragen

met de wind die over Pollare waaide waar menig gevoelig oor door de mare onaangenaam werd getroffen : het was ronduit beledigend dat de moedige Pollarenaar die het aangedurfd had de Franse overheid te trotseren, door een veldwachter van eigen bodem werd in arrest gehouden om in de klauwen der Fransen te worden overgeleverd. Aldra verenigde zich een groep van dertig tot veertig man, gewapend met messen en knuppels. In de vooravond trokken zij op weg naar Denderwindeke, gesteund door elkanders aanwezigheid en allicht door de nodige geestrijke drank. Gekomen ter herberg van waard Slooten werd de vesting zonder verder beraad bestormd en ingenomen. De held de Kocker werd bevrijd terwijl van Lierde een flink pak rammel van de knuppel kreeg en volgens arrest van de prefekt op een «wrede manier werd mishandeld zodat hij werd verplicht zijn gevangene vrij te geven en slechts zijn leven kon redden door een vlucht in de duisternis». Het is twijfelachtig dat van Lierde eerst de gewapende bende opgejaagde mannen zal hebben getrotseerd en eerder geloofwaardig dat hij onmiddellijk dankbaar gebruik maakte van de duisternis, doch wat wel vaststaat is dat de man om wie het uiteindelijk allemaal ging, Frans de Kocker, in triomf werd meegevoerd naar huis.

Het veelbesproken exploit van de Pollarenaren kreeg echter ook een staartje bij arrest van de Prefekt van het Departement van de Schelde van 25.11.1809. Tien gendarmes zouden worden ingekwartierd te Pollare op kosten van inwoners die hen moesten voorzien van inwoning en kost en hen dagelijks een solde betalen van 4,50 frank uitgezonderd de kapitein die dagelijks 5,50 zou ontvangen, en dit tot zolang de deserter zou zijn uitgeleverd, samen met de voornaamste aanstokers van de 13 november tevoren. Germaux, burgemeester van Ninove werd bovendien aangesteld als speciaal commissaris om de rijkswachters bij te staan in de ontmaskering van de misdadigers en de uitvoering van het decreet.

Welke de uiteindelijke afloop van de geschiedenis is, is ons onbekend, maar ongetwijfeld zal door de lasten van dit arrest de zo genoemde solidariteit van de Pollarenaren nog zwaar op de proef zijn gesteld (1).

M. Van Den Berghe.

(1) Bron : Uittreksel Register van Arresten van de Prefekt van het Departement van de Schelde — nr. 14628 — dd. 25.11.1809 — Eventijdig stuk in ons bezit.

HET LAND VAN AALST — REEDS VERSCHENEN JAARGANGEN.

Reeds verschenen jaargangen worden slechts verkocht per volledige Jaargang à 350,- fr.. Is de jaargang niet meer volledig in voorraad dan wordt 60,- fr. per nummer aangerekend.

De verzending gebeurt na storting van het verschuldigde bedrag op rekening nummer 001-0561340-77 van «Het Land van Aalst, Oude jaargangen, Aalst».

Zijn nog beschikbaar :

- 1949 (1) : nummers 2/3/4/5/6.
- 1950 (2) : nummers 4 en 5.
- 1951 (3) : nummers 3 en 5.
- 1952 (4) : volledig.
- 1953 (5) : nummers 2/4 en 6.
- 1954 (6) : nummers 2/3/4/5/ en 6.
- 1955 (7) : volledig.
- 1956 (8) : volledig.
- 1957 (9) : volledig.
- 1958 (10) : volledig.
- 1959 (11) : nummers 3/4 en 5.
- 1960 (12) : volledig.
- 1961 (13) : volledig.
- 1962 (14) : volledig.
- 1963 (15) : volledig.
- 1964 (16) : volledig.
- 1965 (17) : volledig.
- 1966 (18) : volledig.
- 1967 (19) : volledig.
- 1968 (20) : volledig.
- 1969 (21) : volledig.
- 1970 (22) : volledig.
- 1971 (23) : volledig.
- 1972 (24) : volledig.
- 1973 (25) : volledig.
- 1974 (26) : volledig.
- 1975 (27) : volledig.
- 1976 (28) : volledig.
- 1977 (29) : volledig.
- 1978 (30) : volledig.

HET LAND VAN AALST

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

Voorzitter : F. Courteaux Acaciastraat 7, 9300 Aalst

Beheerder : G. Van Bockstaele, Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem
Tel. (091) 60.19.04

Redaktiesekretaris : J. de Brouwer, 9330 Dendermonde (Sint-Gillis)
Tel. (052) 21.48.27

Recensie en toezending van ruilnummers :

E.H. V. Gaublomme, pastoor, 9803 Gottem - Tel. (051) 63.30.80

Bestuursleden : B. Boel - S. De Lange - L. De Rijck - L. Robijns - Cl. Uyttersprot -
A. Van Lil

Het tijdschrift wordt uitgegeven met de steun van het Rijk en van
het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

Prijs voor het jaarabonnement :

Voor leden : 300 fr, steunende leden : 500 fr. en ereleden : 1.000 fr.,
te storten op postrekening nr. 000-0586911-61 "Land van Aalst",
Bevegemstraat 14, 9620 Zottegem.

Bestellingen van jaargangen en losse nummers bij de heer Luc De
Rijck, D. De Wolfstraat 18, 9300 Aalst, na voorafbetling op voor-
noemde postrekening van 60 fr. per enkel nummer, 120 fr. per
dubbel nummer en 350 fr. voor een volledige jaargang.

INHOUD VAN NUMMER 2 — 1979

L. DE RIJCKE — Politieke en sociale achtergronden van de zaak Commerman	49
V. GAUBLOMME — Onze bibliografie	65
L. GOEMINNE — Twee oude windmolenvermeldingen in de streek van Geraardsbergen	93
Fr. COURTEAUX — Boekbespreking	94
M. VAN DEN BERGHE — Een proeve van sodaliteit van de inwoners van Pollare onder het Frans Bewind	95